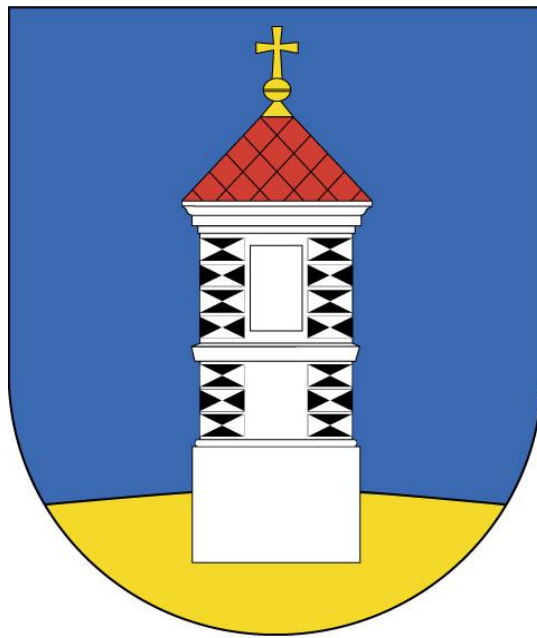

MČ Košice – Ťahanovce

MČ Košice – Sídliisko Ťahanovce

Dobrovoľníci

Slovenského národného vojska
rokov 1848-1849
v Košiciach a pri Ťahanovciach

Košice - Sídliisko Ťahanovce

Slovensko a Slováci v rokoch 1848 - 1849

Aj keď foriem domáhania sa slobody, či práv pre národ je mnoho, v pamäti ako prvé vojenské vystúpenie slovenského národa za tieto významné hodnoty, na jeho vlastnom území, ostáva to v *rokoch meruôsmych*, označované ako Slovenské povstanie 1848-1849. Bolo vyvrcholením snáh o rovnoprávnosť s ostatnými európskymi národmi v smere sociálnom, politickom, občianskom, národnom a kultúrnom, aj keď v tomto období mierové prostriedky boli už zrejme nepostačujúce a v Habsburskej monarchii prerástli až do občianskej vojny.

Snahu o dosiahnutie slobody a rovnoprávnosti pre Slovákov nemožno zúžiť len na spomínané dva roky, či predstrieť ju ako vzopätie hĺstky buditeľov uprostred 19.storočia. Výstižnú charakteristiku nielen týchto dvoch rokov histórie národa pod Tatrami na vyše 70-tich stranách podáva napr. (Mrva, 2010). Už v úvode tejto publikácie (2010,s.5) tento historik v niekoľkých vetách celé dve storočia dejín slovenského národa vystihol takto: *„Posledné dve storočia boli z hľadiska národného, politického, sociálneho a kultúrneho vývoja Slovákov bezpochyby najdôležitejšie. Na začiatku 19.storočia sa začali prebúdzajú, v jeho polovici boli zbavení pút poddanstva a nastúpili na cestu trvajúcu niekoľko desaťročí. Na konci 19.storočia sa už všetky spoločenské vrstvy tejto komunity začínajú transformovať na moderný národ. Tento proces sa zavŕšil až v 20.storočí, keď si Slováci dokázali zriadiť a spravovať vlastný štát a to na geopoliticky veľmi atraktívnom území.“*

Treba povedať, že roky meruôsmce Slovákov, podobne ako aj iné národy Habsburskej monarchie (najmä Čechov s Moravanmi, Rumunov, Srbov, Rusínov) značne zaskočili. Každý z týchto národov bol v inej situácii. Nepripravení na nastávajúce udalosti boli Slováci, ktorých aj v rámci monarchie považovali len za obyvateľov Horného Uhorska. Výhodu etnicky kompaktného zemepisného celku, ktorý obývali stovky rokov, nevedeli zužitkovať vo svoj prospech a etablovať sa tak autonómne, či už v rámci monarchie, resp. Uhorskej krajiny. Najväčším spojivom slovenského národa bolo jeho sociálne postavenie. Po pomaďarčení vysokej šľachty a neskôr aj takmer celého zemianstva, pochádzala v tom čase slovenská inteligencia najmä z vrstiev pospolitého ľudu a poznala jeho veľmi ťažkú sociálnu situáciu. Tvorili ju väčšinou učitelia a kňazi. Isté rozdiely a možné rozpory bolo ešte badať v konfesionalnej oblasti. Veľké rozdiely boli však v kultúrnej roztrieštenosti. Popri známej to vete *„čo dedina to reč iná“*, neexistencia spisovného jazyka mala za následok, že napr. Slováčok rozprávajúci zemplínskym nárečím takmer nerozumel Slováčokovi z okolia Trnavy a Záhoráčokovi už vôbec.

V 40-tych rokoch 19.storočia Slováci uplatňovali viacero jazykových foriem, ktoré mali ambíciu stať sa pre nich zjednocujúcim, či oficiálnym, úradným jazykom (biblická čeština po úpravách označovaná aj ako staroslovenčina, bernolákovčina a nakoniec štúrovská slovenčina). Takáto roztrieštenosť a hašterenie jednotlivých prúdov len napomáhali neprajníkom jednoty Slovákov. V takomto stave ich zastihli roky meruôsmie, 1848-1849. Nový, moderný prúd predstavovali štúrovci (Ľudovít Velislav Štúr 1815-1856, Jozef Miloslav Hurban 1817-1888, Michal Miloslav Hodža 1811-1870). Tí popri sociálnych požiadavkách presadzovali aj národné záujmy v rámci Habsburskej monarchie, resp. Uhorskej krajiny. Nakoniec boli prinútení siahnuť aj ku krajne radikálnym formám, ktoré v spomínanom dvojročí uplatnili najmä od septembra 1848. Žiaľ v rokoch 1848-1849 sa predstavitelia Slovákov ocitli medzi dvoma mlynskými kameňmi. Museli si vybrať z dvoch najmenej vhodných variantov, resp. po radikálnom odmietnutí a zastrašovaní košúťovskou (maďarskou) mocou, neostalo iné len spolupráca s cisárskou stranou. Ďalšiu skupinu predstavovali dozívajúci bernolákovci (najmä Ján Hollý). Aktívni boli aj intelektuáli používajúci biblickú češtinu, ktorí sa však stotožňovali s tvrdením, že Slováci sú len súčasťou česko-slovenského kmeňa (Ján Kollár). Drvivá väčšina pôvodom slovenského obyvateľstva si však žila svoj bežný, sociálne ťažký život, znášajúc ho podľa možnosti v kresťanskom duchu. Výrazný bol najmä miestny lokálpatriotizmus a závislosť od miestnych zemepánov. Veľký vplyv mala aj cirkev. Uhorské povedomie v Hornom Uhorsku živila prevažne šľachta, v úcte pospolitého ľudu bol aj cisársky majestát, najmä spomienka na reformných panovníkov. Po napoleonských vojnách tento kult ešte vzrástol aj vďaka novej hymne, ktorá sa vo vtedajšej monarchii zachovala až do jej zániku. Ako uvádza Duchoň, (2010, s.19): „*Hymna mala názov Zachovaj nás Hospodine a peknú melódiu, ktorú svojho času zložil známy dvorný skladateľ Jozef Haydn. Časom túto hymnu spievali malí Ťahanovčania v škole pri vybraných príležitostiach. Dialo sa tak až do roku 1918.*“ Takéto príležitosti zrejme boli aj v iných obciach a mestách Horného Uhorska. Dianie v časoch občianskej vojny v Habsburskej monarchii v rokoch 1848-1849, či národného obrodovania pre mnohé národy Európy i monarchie, malo za následok koniec feudalizmu v tých časoch v druhom najväčšom európskom štáte a vznik občianskej spoločnosti, v tomto národne a etnicky veľmi pestrom spoločenstve. Ku skutočnej rovnoprávnosti, založenej na demokratických princípoch, však bola ešte dlhá cesta.

Slovenské povstanie v rokoch 1848 – 1849

Slovenské povstanie(slovenské dobrovoľnícke výpravy) bolo ozbrojené vystúpenie dobrovoľníckych skupín, ako súčastí **Slovenského národného vojska**, organizovaných Slovenskou národnou radou. Časovo je možné tieto výpravy členiť do troch etáp, ktoré boli neskoršou historiografiou označené ako:

- I. výprava, tzv. septembrová (1848),
- II. výprava, tzv. zimná (1848-1849),
- III. výprava, tzv. letná (1849).

Príprava povstania a I. výprava, tzv. septembrová

Začiatkom septembra 1848 sa Ľ. Štúr vrátil zo Záhrebu do Viedne a spolu s Hurbanom a Hodžom začali pripravovať ozbrojené povstanie za práva Slovákov žijúcich na Hornej zemi (Horné Uhorsko – Hungaria Superior, či Superiores partes Hungariæ), ktorí tvorili veľkú väčšinu jej obyvateľstva. Keďže akákoľvek dohoda s Maďarmi pod vedením Ľudovíta Košuta (Kossuth Lajos) nebola možná, ba naopak, ich postoj k Slovákom sa neprijateľným spôsobom vyhrotil vydaním zatykačov uhorskej moci na popredných predstaviteľov slovenského emancipačného hnutia už len pri proklamovaní základných sociálnych, občianskych, ale najmä národných, či štátoprávných požiadaviek.

16. septembra 1848 sa vo Viedni na zhromaždení asi 500 Slovanov pod vedením Ľ. Štúra, J. M. Hurbana a M. M. Hodžu formálne utvoril najvyšší národný revolučný a vojenský orgán slovenského národného hnutia - Slovenská národná rada (skr. SNR). Tvorili ju spomínaní traja národní buditelia ako jej politickí predstavitelia, ďalej Bohuslav Nosák-Nezabudov a Daniel Jaroslav Bórik ako tajomníci a moravskí dôstojníci ako vojenský veliteľ: Bedřich (Fridrich) Bloudek (* 24.3.1815 Křižany pri Žďári nad Sázavou, †11.8.1875 v Chorvátsku), ten sa stal vrchným vojenským veliteľom dobrovoľníckych vojsk, František Alexander Zach (* 1.5.1807 Olomouc, †14.1.1892 v Brne), bol náčelníkom štábu a Bernard Janeček (1814 - 1887), pôsobil ako zástupca vrchného veliteľa. Prvá Slovenská národná rada bola vrcholný národný orgán, ktorý organizoval Slovenské povstanie v rámci revolúcie 1848/49, ako aj výkonnú moc na území Slovenska, ktoré dobrovoľníci obsadili. Bola prvým slovenským národným reprezentačným politickým orgánom.

Obr. 1: Pečať SNR z roku 1848
Zdroj: Internet

Centrom organizačných príprav na ozbrojené vystúpenie Slovákov sa stala Viedeň, kde sa už počas augusta 1848 formoval slovenský dobrovoľnícky zbor. Nábor vo Viedni viedli najmä moravskí radikálni demokrati B. Janeček a B. Bloudek, ktorí mali aj vojenské skúsenosti. Ako uvádzajú Dangl a Segeš (1996, s.87): „Popri verbovaní vo Viedni získali organizátori výpravy časť dobrovoľníkov osobnými kontaktmi, najmä z kruhov českého a moravského študentstva, prevažne z radov bývalých účastníkov bojov na pražských barikádach. Tvorili najhodnotnejšiu a najspoľahlivejšiu zložku septembrového zboru a z ich radov vyšla aj väčšina tých, ktorí suplovali miesta dôstojníkov a poddôstojníkov slovenskej septembrovej výpravy. Jadro jej vojenských síl teda tvorili dobrovoľníci naverbovaní a získaní agitáciou vo Viedni, v Čechách a na Morave a dobrovoľníci z radov slovenského obyvateľstva, hlavne študenti a národovci, ktorí prišli z podjavorinského kraja za Hurbanom. Medzi účastníkmi výpravy popri Slovákoch, Moravanoch a Čechoch boli aj Srbi, Chorváti, Poliaci a relatívne veľký počet viedenských Nemcov. Na území Slovenska, kde sa výprava dostala, prevládali kopaničiari, ktorých sa výdobytky marcových agrárnych reforiem dotýkali najmenej a malí roľníci. Oni tvorili skutočnú masovú základňu povstania. Rastúci príliv dobrovoľníkov z radov roľníctva, ktoré nemalo vojenskú prípravu, prinášal však so sebou množstvo problémov, ktoré ovplyvňovali nielen materiálno-technickú základňu povstania, štruktúru a organizáciu dobrovoľníckeho zboru, ale aj taktiku boja.“

Nábor sa dokončil v polovici septembra. Do 17. septembra bolo naverbovaných asi 500

dobrovoľníkov. Viedenská vláda podporovala akciu neoficiálne - poskytla železničný transport s polovičným cestovným, časť zbraní a streliva a asistenciu moravských úradov. 18.septembra dobrovoľnícky zbor prekročil moravsko-slovenské hranice v západnej časti Nitrianskej stolice.

Obr. 2: Zástava, resp. vlajka slovenských dobrovoľníkov z rokov 1848-49
Zdroj: Internet

Dokument vznikol na podporu postavenia pamätníka
Dobrovoľníkom slovenského národného vojska 1848-1849 v Mestskej časti Košice – Sídliisko Ťahanovce
Začala sa tzv. septembrová výprava. **19. septembra 1848** dobrovoľnícke jednotky

vstúpili do Myjavy. Na ľudovom zhromaždení v Myjave Ľ. Štúr vypovedal v mene Slovenskej národnej rady (po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa **19. september** stal jej pamätným dňom s názvom „*Deň vzniku Slovenskej národnej rady*“) poslušnosť uhorskej vláde a jej úradom a vyhlásil samostatnosť Slovenska v rámci Uhorska (autonómiu). Zároveň vyzýval Slovákov do boja za národné a sociálne práva. J. M. Hurban vo svojej reči vyzval zotrieť hranice medzi Slovenskom a Moravou, „*lebo to všetko bola za starých časov jedna spoločná vlasť zbratrených národov slovanských*“.

Obr. 3: Pamätník na roky meruôsmie pri Myjave
Zdroj: Internet

Na Myjave sa SNR usídlila v dome p. Koléniovej, vdove po evanjelickom farárovi.

Obr. 4: Dom, v ktorom sídlila prvá SNR na území Slovenska
Zdroj: Internet

22. septembra 1848 dobrovoľnícke jednotky podnikli výpravu na Brezovú, kde vplyvom predchádzajúceho účinkovania J. M. Hurbana predpokladali najväčšie šance na úspech. Pridalo sa k ním mnoho obyvateľstva, najmä kopaničiari. Povstalcom sa podarilo obsadiť Brezovú pod Bradlom, kde sa dobrovoľníci prvý raz stretli v boji s uhorskými občianskymi gardami, ktorých útoky v priebehu dňa odrazili (gardisti postupne zaútočili až z troch prístupových strán k Brezovej, obr.5b). Prvými padlými dobrovoľníkmi, ktorí **položili svoje životy za slobodu a práva slovenského národa**, boli: *Martin Potúček, Ján Ďurkovič, Ján Vician (všetci z Brezovej) a Štefan Foška (z Košarísk).*

Obr. 5a,b: Pamätník slovenským dobrovoľníkom na Brezovej (mohyla na Prietržskej ceste)
Zdroj: Internet

27. septembra organizovali výpravu proti Starej Turej, ktorá sa odmietla podvoliť Hurbanovi. Dobrovoľníci v počte asi 500 ľudí podporovaní 2 tisícmi obyvateľov z okolitých dedín a kopaníc dobyli mesto prakticky bez boja. Po vydaní cisárskeho dekrétu o ukončení bojov sa koncom septembra dobrovoľníci stiahli na Moravu, miestne obyvateľstvo sa vrátilo domov. Mnohí boli za svoju účasť prenasledovaní. Uhorská vláda hlavných vodcov povstania (na ktorých bol už od mája vydaný zatykač) vyhlásila za vlastizradcov. Povstalcov, ak ich dolapili, súdili štátariálne súdy (ustanovené v rámci stanného práva). Bolo vynesených a vykonaných veľa hrdelných rozsudkov.

Prvé vojenské vystúpenie **za slobodu a práva slovenského národa** na jeho vlastnom území možno hodnotiť pozitívne z viacerých hľadísk. Najvýznamnejší je jeho dobrovoľnícky charakter, ale najmä skutočnosť, že jeho hlavnú zložku tvorili najmä slovenskí dobrovoľníci, podporovaní miestnym obyvateľstvom. Pomoc však našli aj v slovanských spojencoch v Habsburskej monarchii (pridali sa k nim najmä Moravia, Česi, Chorváti, Srbi, ale aj niektorí Poliaci a pod.).

II. výprava, tzv. zimná (1848-1849)

Po konsolidácii cisárskych síl sa koncom roka 1848 očakával ich koncentrovaný útok na košútovské vojská. Slováci a ich politická reprezentácia sa ocitli medzi dvoma mlynskými kameňmi. Konfrontačné riešenie konfliktov sa v celej monarchii stupňovalo, výsledky sa dosahovali najmä vojenskými silami. Slováci vlastnými silami neboli schopní dosiahnuť významnejšie ciele a museli sa rozhodnúť pre menšie zlo. Brutálne kroky košútovskej vlády a jej podriadených mocenských štruktúr tieto rozhodnutia len urýchlili. Dňa 17. októbra vydala košútovská vládna moc nový zatykač

na Štúra, Hurbana a Hodžu, aj s judášskou odmenou za ich hlavy. Maďarské štatariálne súdy v októbri a novembri vynášali rozsudky smrti nad slovenskými národnými buditeľmi ako na bežiacom páse (Viliam Šulek, Karol Holuby, Štefan Marko Daxner, Ján Francisci, Michal M. Bakulíny, ...) a mnohé exekúcie bez otáľania realizovali (V. Šulek 18.10. odsúdený, 20.10. popravený; K. Holuby 21.10. odsúdený, 26.10. popravený). Za tohto stavu bolo rýchle rozhodnutie nevyhnutné. Boli znovu sformované aj oddiely slovenských dobrovoľníkov. Tieto však boli tentoraz priamo včlenené do cisárskeho vojska formou samostatných stotín.

Obr. 6: Pamätník slovenským martýrom V. Šulekovi a K. Holubymu v dnešnom Šulekove (pri Hlohovci)
Zdroj: Internet

Po osobnom konflikte medzi politickými činiteľmi SNR a z časti aj z dôvodu opatrničkeho postoja M. M. Hodžu, sa aj vojenské účinkovanie slovenského dobrovoľníckeho zboru počas tejto výpravy rozdelilo na dva samostatné prúdy (západný, resp. juhozápadný, ktorý operoval na západe a juhozápade Slovenska a severný, resp. severovýchodný, ktorý operoval na severe a východe Slovenska).

Vzhľadom na hrozbu zatykača rozhodol sa M. M. Hodža pôsobiť v časti zboru, ktorý operoval, čo najbližšie ku krajinskej (uhorskej) hranici, na západe a juhozápade Slovenska. Vojenské velenie nad týmito slovenskými dobrovoľníkmi prevzal Bernard Janeček a neskôr J. Francisci (kpt. Ján Francisci Rimavský tak bol jediným Slovákom

veliteľom – atamanom, ktorý velil samostatne ako hlavný veliteľ vojsku zloženému zo slovenských dobrovoľníkov). Aj keď vojensky boli začlenení pod velenie cisárskeho generála Baltazára Šimuniča, niektoré akcie realizovali ako samostatná jednotka. Keďže podľa dohody trojice politických predstaviteľov SNR o tom, že jej hlavným predstaviteľom bude ten, ktorý na tom území, kde vkročia slovenskí dobrovoľníci dlhodobo predtým pôsobil, Hodža, zrejme neveriac v taký úspech, aký dosiahol Hurban počas septembrovej výpravy, mohol neskôr svoje rozhodnutie aspoň v duchu ľutovať. Vrelého privítania sa slovenským dobrovoľníkom dostalo aj *v jeho Liptovskom Sv. Mikuláši*, avšak bez jeho účasti.

Hurban a Štúr sa obrátili na bána Jelačiča, ktorý im vymohol u hlavného veliteľa cisárskych vojsk maršala Windischgrätza možnosť sformovať slovenských dobrovoľníkov. V severomoravskom, resp. vtedy v sliezskom Tešíne, cisársky veliteľ krakovskej posádky generál – podmaršal Franz H. Schlick (Šlik) umožnil formovať jednotku zo slovenských

dobrovoľníkov, ktorých bolo asi 400 pod vedením moravského veliteľa B. Bloudka. Na ich ochranu vyčlenil 600 cisárskych vojakov z česko-budejovického pluku Palombini. Spoločne tak vytvorili jednotku, ktorej velil cisársky pplk. Karl Frischeisen, ten hovoril perfektne aj po česky. Slovanský duch jednotky posilnil aj ďalší člen jej štábu, Poliak, major Henrik Lewartowski, takže o dorozumievacej štábnej reči sformovanej vojenskej jednotky bolo rozhodnuté, aj keď veliacim jazykom zostala nemčina. Dňa 4. decembra 1848 cez Jablunkovský priesmyk výprava prekročila hranice Slovenska a postupovala na juh. Jednotka po obsadení Čadce a Kysuckého Nového Mesta sa dostala až k Budatínu pri Žiline.

Obr. 7: Pamätník slovenským dobrovoľníkom v Čadci

Zdroj: Internet

Najvýznamnejšou bojovou akciou, ktorú táto jednotka uskutočnila bola víťazná

bitka pri Budatíne

11.decembra 1848.

V nej sa vyznamenali najmä dobrovoľníci **Slovenského národného vojska**. Sám Hurban takmer prišiel o život, ako píše vo svojich Rozpomienkach: „*V tejto chvíli odfúkne mi na sluchách ležiaci svíb vlasov guľka ...*“ Navzdory sľubným výsledkom, jej velenie si netrúfalo územie Kysúc vojensky udržať a jednotka sa vrátila na Moravu napriek vehementnému protestu vedúcich politických predstaviteľov slovenských dobrovoľníkov.

Obr. 8: Pamätník Jozefa Miloslava Hurbana pri Budatíne

Zdroj: Internet

Obr. 9: Pamätná tabuľa Ľ. Štúrovi a J. M. Hurbanovi v Žiline

Zdroj: Internet

Po príchode posíl (sformovala sa brigáda), keď velenie prevzal cisársky generál Kristian Götz sa opätovne slovenskí dobrovoľníci so svojimi spojencami vypravili po rovnakej trase: Čadca, Kysucké Nové Mesto, Budatín (2.januára dobyli budatínsky zámok, tzv. 2. bitke pri Budatíne).

Začiatkom roka 1849 zaviala v Žiline popri cisárskej vlajke aj slovenská trikolóra. Na veľkom národnom zhromaždení (na dnešnom Mariánskom námestí) 4. januára vystúpili s prejavmi Ľ. Štúr a J.M. Hurban.

To už o *Slovakisches Freicorps*, ako ich vo svojich hláseniach uvádzali cisárski velitelia, letel chýr do širokého okolia. Veľmi znepokojil aj maďarónov v Turčianskej stolici, ktorí očakávali ich postup ďalej hore Považím. Turčiansky župan Šimon Révaj (Révay Simon) zablokoval strečniansku tiesňavu, dal vytiahnuť delá na skaly nad obávanou vážskou kaskádou Margita a Besná. Tieto snahy však boli márne. Dobrovoľníci spolu s cisárskymi, proti toku riečky Rajčianka, obišli južnú časť Malej Fatry a do Turca prišli z juhu. Veliteľ brigády gen. Götz sa so svojím štábom usadil na dva týždne v révajovskom kaštieli v Mošovciach. V Turčianskej stolici bolo privítanie nadšené, darilo sa i verbovanie nových dobrovoľníkov. Pridali sa celé stotiny vedené známymi veliteľmi (kapitáni - stotníci Ján Kučera (1821-1849), Ján Jesenský, poručík Juraj Langsfeld (16.10. 1825 - 22.6.1849)). Aj v Martine zaviala popri cisárskej vlajke aj slovenská zástava. Vysoký kredit najmä v myšliach prostého ľudu si získaval svojimi oduševnenými a často aj ohnivými prejavmi Hurban (taký mal aj v januári 1849 na zhromaždení v Martine). Slováci preto začali nazývať dobrovoľníkov **Slovenského národného vojska**, *hurbanisti*.

Ďalší postup slovenských dobrovoľníkov i ohlasy zo strany obyvateľstva (aj tej jeho väčšiny hovoriacej po slovensky) už boli striedavé. Na Orave bolo prijatie chladné, v Ružomberku tiež. V Liptovskom Sv. Mikuláši, kde bol rečníkom J. Kráľ sa podarilo naverbovať až štyri stotiny nováčikov. Z Liptova sa k hurbanovským dobrovoľníkom pridali napr. aj Ján Uram (1808 – 1854), otec Rehora Urama – Podtatranského (1846 – 1924). V rodine Uramovcov ako pamiatku na tieto udalosti dlho opatrovali šabľu tohto dobrovoľníka. Politickí predstavitelia (Štúr, Hurban) si agitačné pôsobenie územne rozdelili, aby stihli prejsť čo najväčšie oblasti stredného a východného Slovenska. Často v malých skupinách, resp. len s nevyhnutným sprievodom sa vydávali po cestách – necestách. Po odpojení sa od hlavnej časti zboru však riskovali aj vlastné životy (zatykače naďalej platili). V Banskej Bystrici Štúr naverboval ôsmich dobrovoľníkov, Zvolenu sa vyhol. Hurban v Brezne nepochodil, zato v Tisovci bol prijatý srdečne. V polovici februára už bolo jadro dobrovoľníckeho vojska na Spiši. Štúr s cisárskym zborom pod velením gen. Götza, spolu s jadrom slovenských dobrovoľníkov (veliteľ Bloudek) mieril do Prešova a Košíc. Hurban sa zdržal v slovenských horách a došiel na Spiš neskôršie. Podrobnejšie o udalostiach zimnej výpravy i jej jednotlivých úspechoch, či prehrách sa môžeme dočítať nielen v súhrnných dielach (Rapant, 1956), monografiách (Dangl - Segeš, 1996), či (Mrva, 2010), ale aj v článkoch venovaných len jej, napr. Tajták, Haščák, Kovačič, a pod. V tomto dokumente je napr. len zmienka o jej tzv. západnom (juhozápadnom) prúde slovenských dobrovoľníkov.

E. Štúr prišiel do Košíc 24. februára, tu sa stretol s J. Záborským. B. Bloudek na čele asi 800 dobrovoľníkov **Slovenského národného vojska** prišiel čoskoro za ním. Hurban, ktorý zašiel až na Pohronie, na Spiši sa zdržal len krátko, prišiel do Košíc v posledný februárový deň. Štúr a Hurban sa aj v Košiciach a okolí snažili verbovať nových dobrovoľníkov.

Tzv. zimná výprava slovenského dobrovoľníckeho zboru trvala od decembra (prípravy začali už v novembri) 1848 do apríla 1849. Veľká časť naverbovaných sa kvôli rozporom vo velení, ale aj na základe vlastného uváženia, koncom marca a v apríli rozpáchla do svojich domovov (jarné práce, nevyplatený žold, slabá výzbroj a pod.). Po odchode cisárskych vojsk smerom na juh sa slovenskí dobrovoľníci v druhej polovici apríla 1849 z východného Slovenska stiahli. Cez viacero stolíc a historických území (Horný Šariš, popod Spišskú Maguru, Liptov, Orava), obchádzajúc centrum Spiša, sa zvyšok asi 400 slovenských dobrovoľníkov pod velením kpt. Bloudka, zväčša z Turca (tí sa obávali vrátiť domov, keďže v tom čase sa tam zdržiavalo košútovské vojsko) a z Nitrianskej stolice, dostal až za hranice Slovenska (Horného Uhorska), do moravského Jablunkova, kde došiel začiatkom mája 1849. Aj cisárske vojsko operujúce na východnom Slovensku sa reorganizovalo. Brigáda gen. Götza bola včlenená do zboru podmaršala Ramberga, ten však po krátkom čase z tohto územia odtiahol, čo oslabilo aj pozície slovenských dobrovoľníkov. Túto etapu občianskej vojny v Habsburskej monarchii možno hodnotiť ako snahu jej predstaviteľov zvládnuť túto pre ňu veľmi ťažkú skúšku vlastnými silami. Aj vojenské účinkovanie **Slovenského národného vojska** v podobe dobrovoľníckych výprav, tentoraz rozdeleného na dva prúdy (západný, resp. juhozápadný, ktorý operoval na západe a juhozápade Slovenska a severný, resp. severovýchodný, ktorý operoval na severe a východe Slovenska), v tejto etape už v súčinnosti s cisárskym vojskom možno hodnotiť striedavo úspešne, už len toto rozdelenie síl zrejme nebolo najšťastnejšie. Pre nás, východniarov, je dôležitý najmä postup toho severného, či skôr severovýchodného prúdu. Po počiatočných úspechoch na prelome meruôsmych rokov, nasledovali striedavo úspechy i nezdary. Na strednom Slovensku sa prekvapujúco silno prejavilo konfesijné zastúpenie obyvateľstva obce, mesta, či danej oblasti. Ako uvádza Mrva (2010, s.60): „*v katolíckych krajoch hurbanovci nemali takú podporu ako tam, kde mali prevahu evanjelici. Náboženské predsudky a maďarská propaganda boli oveľa účinnejšie ako Hurbanova agitácia.*“ Na východnom Slovensku sa situácia obrátila podobne ako v prípade septembrového ťaženia na západnom Slovensku. I tu je možné badať príklon „*gu Hurbanoj*“ skôr podľa sociálneho postavenia obyvateľstva a výrazný rozdiel medzi jeho mestskou a vidieckou

zložkou (výnimkou boli mestá Prešov a Košice, kde bolo ešte cítiť nedávne pôsobenie cisárskeho vojska pod vedením podmaršala Schlicka). V západnej časti východného Slovenska, bola vrchnosť i časť obyvateľstva spišských miest na strane košútovcov, mnohí spišskí Nemci však prejavovali skôr lojálnosť cisárovi. Aj Prešov bol k cisárskym lojálny a na pomerne dlhý čas sa stal aj baštou *hurbanistov na vichodze*. Zložitejšia situácia bola v Košiciach, aj keď aj v tom čase tam hovorila väčšina obyvateľstva po slovensky, vrchnosť sa skôr riadila podľa zásady „Kam vietor tam plášť.“ Celkom trefne to vystihol vo svojom životopise Jonáš Záborský, ktorý dlhé roky pôsobil na východnom Slovensku a pomerne dlho aj v Košiciach. Tak tomu bolo aj v rokoch meruôsmych. O správaní sa košickej vrchnosti v tých časoch uvádza (Záborský, s.383): *„mesto toto prechádzalo teraz ako lopta z ruky do ruky, pričom vždy robili sa komédie so zástavami na veži a Te Deumami v chráme. Maďarskí stoliční úradníci prchali zakaždým s príchodom Nemcov, s Maďarmi sa navracali.“* Aj Záborského poznámky budú podkladom k podrobnejšiemu hodnoteniu pôsobenia tejto výpravy, ktorá síce časovo len nakrátko zasiahla aj územie východného Slovenska, ale bola predzvesťou iných čias aj pre tu žijúcich Slovákov. Vysoko treba vyzdvihnúť najmä morálny dosah tejto tzv. zimnej výpravy **za slobodu a práva slovenského národa** na jeho vlastnom území, ktorý najmä národne povzbudil Slovákov prakticky na celom území súčasného Slovenska.

III. výprava, tzv. letná (1849)

V priebehu mája 1849 sa formovala tretia, tzv. letná výprava slovenských dobrovoľníkov, svoju misiu ukončila až v neskorej jeseni. Za veliteľa zboru bol vymenovaný poľský barón, major Henrik Lewartowski, veliacou rečou už bola slovenčina. Zbor mal svoju zástavu, jeho príslušníci dostali rovnošatu so slovenskou kokardou. Štúr ani Hurban sa letného ťaženia nezúčastnili. Hlavnou úlohou zboru bolo vyčistiť územie Slovenska od gerilových oddielov a odzbrojovať honvédov.

Obr. 10: Dobrovoľníci Slovenského národného vojska z rokov „meruôsmich“

Zdroj: Internet

Po opustení Záhoria zbor operoval v okolí Topolčian, Sitna, Štiavnice a na Gemeri. Kapitulácie uhorskej košútovskej armády pri Világoši (13. augusta) sa zbor nezúčastnil.

V Rimavskej Sobote dňa 29. septembra 1849.

Výkaz stavu slov. dobrovoľníckeho sboru na deň 29. IX. 1849.

Pôv. čistopis vo F. A. 1849, X. ad 12. Rubopis: K. k. Slovakisches Freicorps, Na rube: Intrinsecum. Ramming mp. Zu N. 4338. Prvé tri (prázdné) rubriky: Armeecorps, Division, Brigade vynechávame.

K. K. Slovakisches Freicorps.
Standes-Ausweis vom 29-ten September 1849.

Truppenkörper	Der complete Stand besteht		Hierauf sind abgängig		Commandirt Absent. Krank		Verbleiben in Loco		Dienstbarer Stand	
	Stab- und Oberofficiere	Von Feldwebel an	Pferde	Stab- und Oberofficiere	Von Feldwebel an	Pferde	Stab- und Oberofficiere	Von Feldwebel an	Pferde	Dienstbarer Stand
K. k. Slovakisches Freicorps	42	945	.	4	29					
K. k. Slovakische Liptauer Freischaren	11	290	.	2	16					
Summa	53	1235	.	6	45	.	2	30	.	45 1160 .

Rima Szombath, am 29./9. 1849.

Lewartowski, Major.

Obr. 11: Výkaz stavu „K. K. Slovakisches Freicorps.“ ako ho podáva ich veliteľ Lewartowski, Major
Zdroj: Rapant (1961, s.64)

Dňa 21. novembra 1849 boli v Bratislave jednotky **Slovenského národného vojska** oficiálne a slávnostne rozpustené (na terajšom Námestí Slobody). Poslednej vojenskej prehliadky sa zúčastnilo vyše 1200 slovenských dobrovoľníkov.

Obr. 12: Slávnostné a oficiálne rozpustenie Slovenského národného vojska 21.11.1849 v Bratislave
Zdroj: Mrva (2011, s.71)

Dobrovoľníci Slovenského národného vojska na východnom Slovensku

Situácia na východnom Slovensku pred príchodom slovenských dobrovoľníkov

Situácia na východnom Slovensku bola veľmi rozdielna podľa jeho geografického členenia. V jeho západnej časti (vtedy táto časť patrila do Spišskej, resp. Gemerskej stolice) žilo pomerne veľa pôvodom nemeckého obyvateľstva, ktoré však dobre spolunažívalo s väčšinovými, pôvodnými slovenskými usadlíkmi. Veľkú časť obyvateľstva živili najmä bane a na ne nadväzujúca spracovateľská metalurgia. Popri najchudobnejších baníkoch (haviaroch) netreli núdzu ani hámorníci, kováči, či iné remeslá (kolesári – kolári, tokári a pod.). V mestách ležiacich na významných cestách sa rozvíjal obchod. Aj keď veľká časť obyvateľstva bola lojálna cisárovi, najmä mestské obyvateľstvo malo pomerne dobré informácie aj o revolučnom hnutí v Európe, v monarchii, či v samotnej Uhorskej krajine ako najväčšej súčasti habsburského cisárstva. Zmiernenie prokošútovského zmýšľania priniesol aj príchod cisárskeho vojska podmaršala Schlicka, ktoré 12.januára 1849 prišlo do Levoče. To dopomohlo k pomerne plynulému prechodu cez stredný Spiš v polovici februára 1849 aj slovenským dobrovoľníkom včleneným do cisárskeho vojska gen. Götza. Iná situácia bola v neďalekej Spišskej Novej Vsi (jej pôvodné pomenovanie od slov. Ihla, či Iglá, pomaďarčené na Igló, lat. Iglovia, nem. aj Newendorf, slov. Nowa Wes). Žiaľ aj nepremysleným zásahom cisárskych vojsk sa situácia v tejto časti Spiša naklonila v prospech košútovcov, dokonca sa tu formovali aj košútovske gardy, podrobnosti uvádza napr. Komošová.

Diametrálne odlišná bola situácia v časti terajšieho východného Slovenska, ktorá sa rozprestiera vo vejári 5 zemplínskych riek, od Slanských vrchov po Uh, či Tisu (vtedy táto časť v rámci monarchie patrila do Zemplínskej a Užskej stolice). V živej pamäti tu boli ešte udalosti v roku 1831. V prevahe bolo roľnícke obyvateľstvo, ktoré zrušenie feudálnych zákonov nadšene vítalo a v duchu myslelo aj na porávanie sa zo zemepánmi, ktorí brutálne potlačili revoltu ich otcov. Mestá v obidvoch stoliciach mali prevažne vidiecky charakter a udalosťou tu boli zriadené trhy, či jarmoky. Zemepáni sledovali vývoj s obavami. Horko-ťažko sa podarilo formovať nariadené košútovske gardy, keďže vrchnosť sa obávala dať obyvateľstvu účinnejšie palné zbrane, sama však na obranu pred cisárskym vojskom nestačila. Ako uvádza (Záborský, s.379): „*Schlick upovedomený o všetkom poslal jeden maličký oddielik proti zemplínskym víťazom. Týchto chlbových*

pánikov, zastihnutých pri víne a kartách v najväčšom neporiadku, postačilo dakolko paholkov rozprášiť vo všetky vetry.“ Naopak, väčšinové roľnícke obyvateľstvo tejto oblasti pomerne rýchlo reagovalo na výzvy v rodnom jazyku.

Väzni svedomia v Košiciach

Stredú východného Slovenska (tvorili ho Šarišská župa a severná časť Abovskej župy) v údoliach riek Hornád a Torysa dominovali dve kráľovské mestá Prešov a Košice, ktoré začiatkom 40-tych rokov 19. storočia mali pomerne málo obyvateľov (Prešov 8 600, Košice 13 000). V tom čase veľké slovenské obce mali: napr. Turzovka na Kysuciach 7 900 ľudí, Veľké Rovné viac ako 6 000. Najväčšou slovenskou (ale aj európskou) dedinou bola v tom čase Békešská Čaba (Békéscsaba) s vyše 22 000 Slovákmí. Ťahanovce v tom čase patrili do Šarišskej župy a boli jej najjužnejšou obcou. Lojálnosť k cisárovi aj v tomto priestore, ako už bolo spomenuté, bola pomerne veľká. Výnimku snáď tvorili Košice, v ktorých najmä vrchnosť si zakladala na košútovstve. O jej chovaní v priebehu rokov meruôsmych sa už vyjadril vtedajší Košičan J. Záborský. Ten za svoje postoje bol z politických dôvodov väznený. Popri latinčine a nemčine kázal v košických kostoloch aj v slovenčine. Toto najviac pobúrilo vrchnosť. Keďže to nebol žiaden zločin, snažili sa ho obžalovať z iných skutkov. Bol aj autorom tzv. Košického

memoranda, resp. petície za práva slovenského národa. Pri prehliadke našli u neho zvitok „Žiadostí slovenského národa“, čo by samo osebe tiež nebolo nič vážne. Najatí zmanipulovaní svedkovia, vypovedajúci v jeho neprospech, sa ho snažili obviňovať z buričstva a vlastizrady. Spoločne s ďalšími ho obvinili a uväznili. K oslobodeniu politických väzňov v Košiciach, medzi ktorými boli Jonáš Záborský – kňaz, Ján Tomaško – učiteľ, Juraj Sekčík – kňaz, došlo až v dôsledku rýchleho a rázneho postupu cisárskych vojsk pod vedením krakovského vojenského veliteľa Františka Henricha Šlika (nem. Franz Heinrich Schlick).

Obr. 13: Cisársky podmaršal (Feldmarschall-Lieutenant) F. H. Schlick, osloboditeľ košútovských politických väzňov v Košiciach

Zdroj: Internet

Pacifikačná misia cisárskeho podmaršala Schlicka priniesla svoje ovocie a napomohla aj príchodu slovenských dobrovoľníkov, ktorí prišli do Košíc s iným cisárskym vojskom krátko potom, ako Schlick opustil východné Slovensko.

Cisárske a košútovské vojská na východnom Slovensku

Dňa 6. decembra 1848 prešlo z Haliče(habsburská Galícia s kráľovskými mestami Krakov/Cracow a Lvov/Lemberg) cez Dukliansky priesmyk na východné Slovensko 8000 vojakov cisárskeho generála - podmaršala Schlicka. Dňa 9. decembra zbor prišiel do Prešova. Ako uvádza Haščák: *„Ľud Šariša, časť zemianstva aj mešťanstvo v Prešove, podobne ako ľud v Košiciach a okolí bol zväčšia dobrého zmýšľania a oddaný viedenskej vláde a cisárovi. Schlick bol potešený ponukou šarišského veľkostatkára grófa Štefana Sirmaia na zriadenie šarišského dobrovoľníckeho zboru s počtom 500 mužov. Usilovnými pomocníkmi pri verbovaní do Sirmaiho zboru boli miestni farári, napr. Ján Marczényi, farár v Terni pri Prešove, sympatizujúci so slovenským povstaním. 11. decembra zvíťazil Schlick pri Budimíre a obsadil Košice. Koncom januára mal obsadené a vyčistené od košútovcov takmer celé východné Slovensko až po Užhorod, Miškovec a Tokaj.“*

Po takmer dvoch mesiacoch jeho pôsobenia v tejto oblasti a prehratej bitke na Branisku sa situácia zmenila. Schlick ohrozovaný zo severu Görgeyom a z juhu ďalším košútovským generálom Klapkom, opustil 9.februára 1849 Košice a ustúpil na Turňu nad Bodvou a ďalej na juhozápad.

10.februára 1849 sa dostala časť Rambergovej divízie a s ňou 3 stotiny slovenských dobrovoľníkov do Levoče. Generál Götz obsadil okolie Levoče až po Spišské Podhradie. 13.februára došli do Levoče podmaršal Ramberg, Štúr a slovenský dobrovoľnícky zbor vedený Bloudkom a Zachom. Bloudkove stotiny sa rozložili v Levoči a okolí. Götz poveril Bloudka zaisťovať poriadok v mestách Spiša a starať sa o zásoby, ich pružný presun zo Spiša do Prešova a Košíc. Po odchode Schlicka z Košíc, mesto na pár dní ovládli košútovci gen. Görgeya. Košútovská vláda v Debrecíne 17.februára vydala nariadenie istému Lukášovi Máčajovi (ten si písal aj meno slovenskou transkripciou, Máčaj Lukáč) vydávať v náklade 2 000 kusov 4-krát do týždňa pre slovenský ľud v Košiciach a okolí prokošútovské noviny *Prjateľ ľudu*. Dlho však vychádzať nemohli, ak vôbec vyšli, lebo už 21.februára obsadil Košice cisársky podmaršal Juraj Ramberg.

Východné Slovensko a dobrovoľníci Slovenského národného vojska

O priebehu a význame slovenského povstania napísali svoje spomienky a názory viacerí jeho priami účastníci. Mikuláš Dohnány už v roku 1850 podrobne vykreslil vystúpenie slovenských dobrovoľníkov prvej výpravy v myjavskom kraji. Jozef Miloslav Hurban vo svojich Rozpomienkach podrobne popísal pôsobenie povstalcov druhej výpravy na severe a čiastočne aj východe Slovenska. Ján Francisci a Štefan Marko Daxner vo svojich vlastných životopisoch uviedli zase svoje spomienky na priebeh povstania na juhozápadnom a juhu stredného Slovenska. O tom čo sa dialo na východnom Slovensku naša literatúra zvyčajne mlčí, v lepšom prípade stroho konštatuje, že dobrovoľníci Slovenského národného vojska došli až do Prešova a Košíc a že stotiny kpt. Karola Bórika sa dostali až do Vranova nad Topľou. Existuje však fenomenálny 12-zväzkový dokument slovenského historika Daniela Rapanta, v ktorom sú chronologicky usporiadané všetky udalosti na Slovensku, súvisiace s uvedenými revolučnými rokmi. V III. diele, pozostávajúcom z troch zväzkov sú uvedené citácie z Hurbanových Rozpomienok, veľmi hodnotná 16 stranová správa kpt. Bórika, ďalej po nemecky písané vojenské hlásenia kpt. Bloudka, novinové články Bloudkovho sekretára, ináč moravského novinára Matěja Mikšíčka, výňatky zo životopisu Jonáša Záborského, ďalšie správy, hlásenia, verejné oznamy a podobne. Úlohou slovenských dobrovoľníkov bolo rozpútať ľudové povstanie na celom Slovensku a s pomocou cisárskych vojsk vytlačiť košútovcov generála Görgeya a komisára Benického zo Slovenska do Maďarska. Vydobyť pre Slovensko národnú slobodu, odstrániť z úradov a inštitúcií košútovcov a maďarónov, nahradiť ich slovenskou inteligenciou a ukotviť slovenčinu vo verejnom živote.

J. M. Hurban (predseda 1.SNR), ktorý sa svojou agitačnou činnosťou (koniec januára, do polovice februára 1849) zameriaval aj na Horehronie, došiel do Levoče oveľa neskôr ako Štúr, ktorý v tom čase už bol v Košiciach. Hurban v Levoči a na Spiši nemienil medzi nemeckými košútovcami agitovať. V Levoči však musel riešiť trenice medzi slovenskými a českými dôstojníkmi dobrovoľníckeho zboru, ktoré sa nakoniec, vďaka jeho autorite, urovnali a rozvadené strany sa pomerili. Z domovov prichádzali správy, že na strednom a západnom Slovensku sú do verejných funkcií znova dosadzovaní maďaróni. Na základe toho vedenie zboru sa dohodlo, že čo najskôr vytvorí veľkú deputáciu, ktorá žiadosti slovenského národa prednesie cisárovi a celej vláde. Hurbana však hnala túžba navštíviť najprv ešte zbedačovaný Zemplín a Šariš a politickými agitáciami tieto kraje národne prebudiť, pripraviť na povstanie a získať do

slovenského dobrovoľníckeho zboru. Preto konečné riešenie záležitosti ohľadom veľkej deputácie k novému panovníkovi nechali až na Košice. Hurban sa na východnom Slovensku ešte ani poriadne neohrial a už vládni predstavitelia žúp mali z neho strach. Napr. Komisár Zemplínskej župy Boronkay už 22.februára písal Vlastibrannému výboru, že úradníci zo strachu pred Hurbanom sa boja vykonávať svoje služobné povinnosti. Podobne písal aj hlavný župan Užskej župy Eotvos, ktorý žiadal o vládne jednotky pre okolie Trebišova proti vojskám Hurbana (Dejiny Trebišova z r. 1982, s. 217,218).

Ludovít Velislav Štúr – podpredsa 1.SNR – prišiel s vojskom gen. Götza z Prešova do Košíc v podvečer 24. februára 1849. Jeho bezprostrednou osobnou strážou a zároveň aj pobočníkom bol dobrovoľník, por. Mikuláš Dohnány. Poznamenajme, že to bolo nutné opatrenie, keďže zatykač vydaný na Štúra bol v platnosti. V meste vyhľadali Jonáša Záborského. V Košiciach na Hlavnej ulici 28, na dome vedľa Arcibiskupského úradu je od roku 1972 umiestnená pamätná tabuľa, ktorá hlása: *“NA KOŠICKEJ FARE SA 24. FEBRUÁRA 1849 STRETLI VEDÚCI PREDSTAVITELIA SLOVENSKEHO NÁRODA ĽUDOVÍT ŠTÚRA JONÁŠ ZÁBORSKÝA ROKOVALI O NÁRODNOM PROGRAME SLOVÁKOV”*.

Bronzová tabuľa a nad ňou portréty oboch predstaviteľov Slovákov sú dielom akademického sochára Juraja Bartusza. O tomto stretnutí sa dosť podrobne rozpísal vo svojom životopise samotný Záborský, ale okrem toho, že Štúr prišiel do Košíc a po ňom neskôršie aj 800 slovenských dobrovoľníkov, ani raz, ani pri jednej udalosti neuviedol žiadny konkrétny dátum. Štúr so svojim pobočníkom Mikulášom Dohnánym sa ubytovali na fare. Z chladného správania sa svojho krajana bol Štúr maximálne urazený, málo však vedel o utrpení, ktoré Záborský v Košiciach prežíval. V nočnej debате Štúr zastával spojenectvo Slovákov s Viedňou, Záborský bol inej mienky.

Obr. 14: Pamätná tabuľa Štúrovi a Záborskému v Košiciach

Zdroj: Internet

Záborský ďalej píše, že Štúr neskoršie rečnil vo veľkej dvorane mestskej radnice a v kasíne (komplex budov, divadlo, kasíno, vtedy stál na mieste dnešného Štátneho divadla a bol miestom stretávania sa vplyvných osôb z mesta i jeho okolia).

Obr. 15a: Bývalá budova kasína v Košiciach, v ktorej rečnil L. V. Štúr vo februári 1849
Zdroj: Internet

Nakoniec vo svojom životopise napísal, že do Košíc došiel aj Hurban, ale Záborského nenavštívil. Zmiený Dr. Plath Štúrovo verejné vystúpenie v Košiciach zaznamenal takto: *„Na mestskom dome vo vernosti k cisárovi verejne rečnil Ľudovít Štúr, o ktorom sme čítali vyššie, že bol proskribovaný.“*

Obr. 15b: Budova bývalej radnice v Košiciach, v ktorej rečnil L. V. Štúr vo februári 1849
Zdroj: Internet

V pondelok 26.februára dorazil do Prešova kpt. Bloudek s piatimi stotinami slovenských dobrovoľníkov. V Šarišskej stolici mohol Bloudek rátať s prevažnými sympatiami obyvateľstva. V Spišskej stolici narážal na odpor najviac v mestách a mestečkách s nemeckou prevahou. Slovenský vidiek bol výprave viac naklonený. V tom čase Bloudek disponoval 19.stotinami, ktoré boli rozmiestnené v Prešove, Levoči a ďalších mestách. Keďže cisárske vojsko bolo v tom čase aj so Štúrom už v Košiciach, vydal sa tam 28. februára aj on. Bol pritom, keď 1.marca vyše 800 slovenských dobrovoľníkov maširovalo po hlavnej ulici v Košiciach. Svedčia o tom historické záznamy, krátky citát z dobovej kroniky, ktorej autorom je Dr. Plath, vtedajší profesor na právnickej fakulte v Košiciach, znie: *„Dňa 1. marca slovenský vojenský úctyhodný*

oddiel Blaudka, veliteľa slovenských landšturmistov (dobrovoľníkov z krajov slovenských) pochoduje mestom, z oddanosti cisárovi, tiež z rozkazu generála Rhamberga.“

Dňa 27.februára (utorok)sa vybral Jozef Miloslav Hurban – predseda 1.SNR – s Danielom Jaroslavom Bórikom a menším sprievodom z Levoče do Košíc. Aj v jeho prípade, zatykač vydaný na neho, resp. na trojicu hlavných predstaviteľov Slovákov, bol v platnosti. Nocovali vo vyrabovanom hostinci v Košickej Belej. Na poludnie 28.februára došli do Košíc, ktoré na Hurbana urobili dobrý dojem, dojem veľkomesta. Zvlášť Dóm sv. Alžbety, ktorý mu pripomínal Dóm sv. Štefana vo Viedni. Dve brigády vojakov a ľudstvo hovoriace rôznymi jazykmi s prevahou slovančiny (skôr východoslovenčiny) sa vlnili ulicami. Nechajme radšej citovať najmladšieho z trojice vodcov slovenskej revolúcie rokov 1848-1849. Slová J. M. Hurbana v Rozpomienkach uvádza napr. aj Kolcun, (2011, s.138): *„Košice urobili na mňa dojem prajný; skutočne dojem mesta. Ja idúc prvý raz z Viedne do Pešti, prekvapený som bol podivným citom malichernosti, aký na mňa urobila Pešť. Len pozdejšie vedel som si to vysvetliť. To robila дума, ktorú niesol som so sebou o Viedni. Istý priateľ mi to isté hovoril, keď ohliadal s ideálom viedenskej výstavy tú peštiansku výstavu. — Košice, hovorím, urobili na mňa dojem veľkého mesta. I to si viem vysvetliť; prvé stavisko videl som pred sebou stredoveký dóm stred pekného námestia, dve brigády koncentrované v meste a ulice ľudstvom sa vlniace. Rôzne obleky, rôzne rovnošaty, typy národov, zvislé hlavy i hlavy sediace pyšne na pleciah, skvelé, nádherné rúcha popri ošumelých, i ten hovor rôznorejazykový s prevahou slovančiny.“* Citovaný text je gramatický upravený podľa iných vydaní Rozpomienok J. M. Hurbana. Hurban z chrbta svojho koňa prehovoril k národu. Radosti bolo veľa, keď sa na Hlavnej ulici stretával so svojimi spolubojovníkmi a známymi. Prišiel k nemu aj generál Götz a odviezol ho k sebe. V priateľskom rozhovore pri čiernej káve generál ocenil činnosť dobrovoľníckeho zboru. Bol potešený z toho, že Slováci k cisárovi chystajú deputáciu. Potom Hurban posedel, znova pri čiernej káve, aj u podmaršala Ramberga, ktorý bol dobre informovaný o utrpení Slovákov. Ramberg nezabudol vysloviť presvedčenie, že za zásluhy o národ čaká Hurbana veľká budúcnosť. Generál súhlasil s deputáciou k cisárovi, ba mal už prichystané aj pasy pre členov deputácie. Na záver dodal, že Slovensko je od nepriateľa zhruba očistené a že ďalšie boje divízie budú pokračovať na maďarskom území. Ale nebolo to celkom tak ako si myslel podmaršal Ramberg, pretože Görgeyiho a Benického košútovskí honvédi a gardisti ešte stále šarapatili na strednom aj východnom Slovensku, kde často prenikali najmä z juhu.

Na pamiatku rokov meruôsmych boli po Slovensku na miestach pôsobenia slovenských dobrovoľníkov vytvorené mnohé pamätníky, či aspoň pamätné tabule. V Košiciach bola dlhé roky jediná pamiatka, venovaná je však len dvojici slovenských osobností z tohto obdobia (Štúr - Záborský). Rok 2017, pomenovaný ako Rok Jozefa

Miloslava Hurbana 1817-1888 (200. výročie narodenia a 130. výročie úmrtia) sa košickí matičiari rozhodli uctiť veľkolepo. Už dlhšie rezonovala myšlienka uctiť si primerane túto významnú osobnosť Slovákov aj v Košiciach. Na pamätnú tabuľu s bustou (autor Mačuha) Dr. Jozefa Miloslava Hurbana prispel finančne najmä matičiar Michal Matečka. Dve busty národovca (jednu náhradnú) priviezli vlakom z Bratislavy košickí matičiari Michal Matečka a Ondrej Pravda. Následne ich peši preniesli až na Hlavnú 68, do matičných priestorov. Veľká vďaka za rozhodnutie o inštalácii tabule s bustou patrí vtedajšiemu primátorovi mesta Košice Dr. Richardovi Rašimu. Ten rozhodol kladne, napriek nesúhlasnému stanovisku Komisie pamätihodností mesta Košice. Treba povedať, že celý proces prípravy bol poznačený nechutnými a často aj neskrývanými prekážkami. Napriek tomu sa vec podarila. K slávnostnému odhaleniu došlo 22.septembra 2017. Budova starej radnice mesta Košice, na Hlavnej 59, má tak svoju novú dominantu.

Okrem popisu osobnosti Dr. Jozefa M. Hurbana je na tabuli aj text. Svoj príchod do mesta 28.februára 1849, opísal Hurban vo svojich Rozpomienkach slovami:

„KOŠICE, HOVORÍM,
UROBILI NA MŇA DOJEM
VEĽKÉHO MESTA ...“

Obr. 16: Pamätná tabuľa s bustou Jozefa M. Hurbana na Hlavnej 59, Košice, odhalená 22. septembra 2017

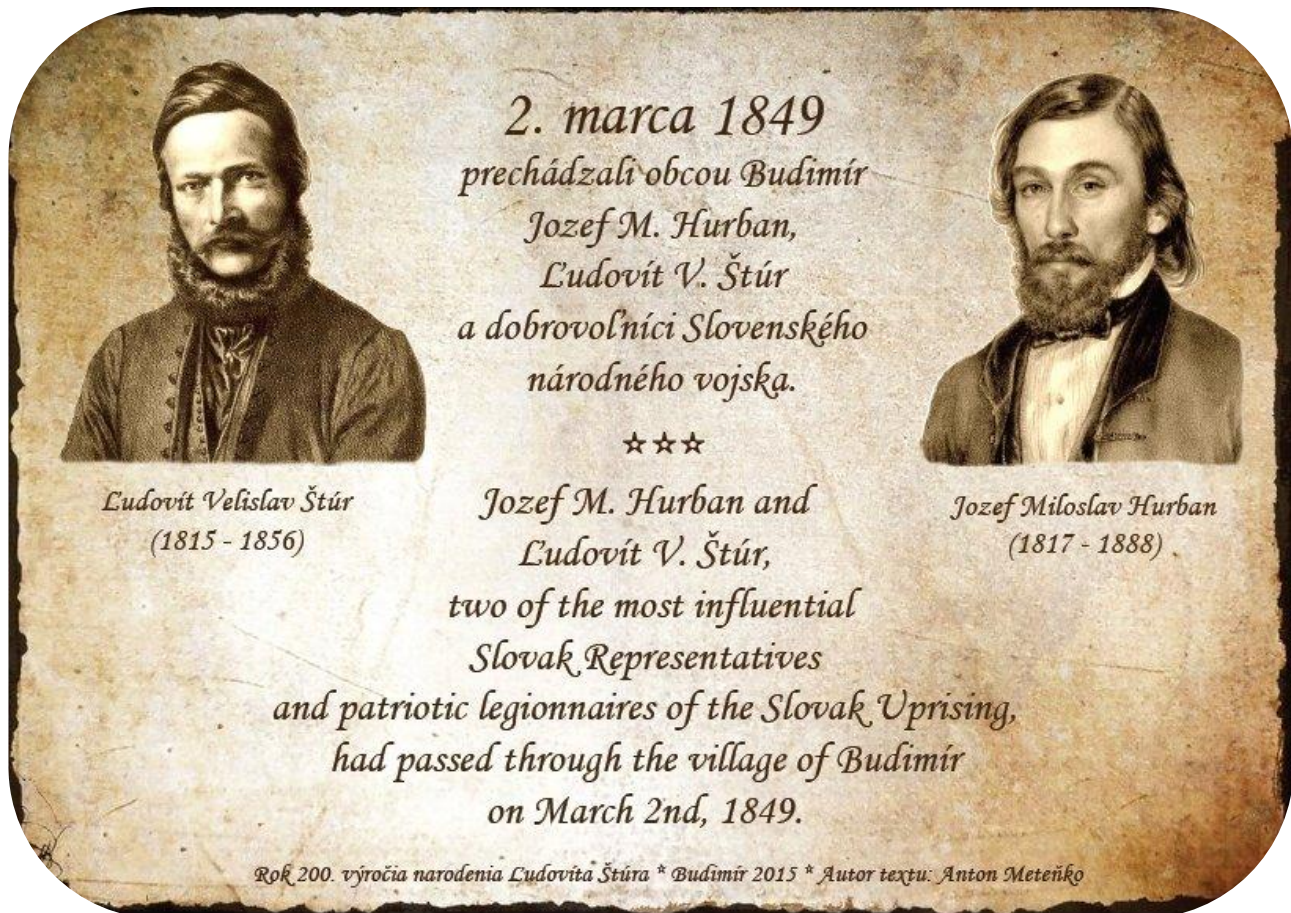
Zdroj: Foto A. Meteňko

Pokračujme však v opise historických udalostí. Toho istého dňa, teda 28.februára, došiel z Prešov do Košíc aj kpt. Bloudek. Ramberg pokladal Bloudka za inteligentného vodcu, činného a rozvážneho muža. Zveril mu do správy východné Slovenské až po Tisovec a Brezno. Bloudek však žiadal 4 000 pušiek, aby mohol prijať do zboru všetkých, ktorí sa hlásia, ale pre nedostatok zbraní prijatí byť nemôžu. Štúr ubezpečoval Ramberga, podľa D. Rapanta (III/1, s. 260), že keby boli zbrane, povstalo by za svojho kráľa celé Slovensko. Podobný názor o Bloudkovi mal aj Hurban, ako to uvádza v Rozpomienkach (Hurban, s. 667). Opačného názoru však bola iná osobnosť slovenského povstania Samuel Dobroslav Štefanovič, ktorý vo svojej knižke z r. 1886 Slovenské povstanie na s. 221 obvinil Bloudka zo zradnej nespoľahlivosti. Či bol Bloudek taký alebo onaký, mal dôveru u generála Ramberga. Ramberg odtiahol z Košíc 1.marca smerom na juh. V meste nechal menší oddiel riadneho vojska a 18 jazdcov pod velením stotníka Mullera. V deň odchodu vydal proklamáciu, ktorá pripomínala obyvateľstvu, že slovenské dobrovoľnícke vojsko je vo všetkom postavené na roveň riadnej cisárskej armády a za veliteľa posádky ustanovil kpt. Bloudka. Na druhý deň kpt. Bloudek premiestnil svoju prešovskú posádku do Košíc (4 stotiny) a mienil ju posilniť ešte ďalšími troma stotinami (v Levoči mal ešte 3 stotiny).

Dňa 2.marca1849 (piatok) Hurban kúpil v Košiciach uzavretý koča odev proti chladu. Spolu so Štúrom, s malým ozbrojeným sprievodom, cestovali cez Rozhanovce a Budimír do Prešova. Veľa ľudí ich pozdravovalo (najmä vidiečanov) a vyprevádzalo až po košický most cez Hornád, ako uvádza Hurban: „*Cez Hornád mostom - pri ktorom nás ľud v zástupoch očakával a pozdravoval, dobrovoľníkom ruky podával a požehnával ich - prešli sme spišsko-abaujskou stolicou do utešeného údolia medzibrodia Hornádu a Torysy.*“ Zastavili sa v Rozhanovciach, mnohí Rozhanovčania v nasledujúcich dňoch vstúpili do slovenského dobrovoľníckeho zboru nachádzajúceho sa v Košiciach. Cestou do Prešova cez Budimír sa Hurban so Štúrom pri Lemešanoch stretli so 4 stotinami slovenských dobrovoľníkov, ktorí sa práve presúvali z Prešova do Košíc (v Košiciach tak bolo už vyše 1200 dobrovoľníkov a ďalší sa hlásili).

Poznámka: Pri príležitosti 725.výročia prvej písomnej zmienky o obci Budimír, bola v r.2015, uprostred obce, inštalovaná informačná tabuľa (podnetom bol jubilejný rok, 200.výročie narodenia Ľ. V. Štúra). Pripomína cestu J. M. Hurbana a Ľ. V. Štúra cez obec 2.marca 1849. Veľká vďaka za jej realizáciu patrí pánovi starostovi, Mgr.

Vojtechovi Staňovi a mladej, agilnej kronikárke obce Ing. Zuzane Kšenžigovej – Jedinákovej.

Obr. 17: Informačná tabuľa k 2.marcju 1849 v centre obce Budimír, odhalená 29. augusta 2015
Zdroj: Foto Peter Metenĸo

Hurban so Štúrom ďalej pokračovali do Prešova, kde prenocovali. V Prešove sa 3.marca 1849 (v sobotu) konala v stoličnej dvorane (v súčasnosti sú tieto priestory známe ako tzv. Čierny orol) verejná schôdza, na ktorej reĸnil najprv Hurban potom Štúr. Tu ich už od rána očakávalo ľudstvo, na slávu volalo a pozdravovalo. Podľa Hurbanu, Rozpomienky, bolo v dvorane najmenej 5000 duší a vonku ďalšie tisíce.

Obr. 17: Pamätná tabuľa Štúrovi a Hurbanovi v Prešove

Dve tretiny Prešova, písal ďalej Hurban, sú naši dobrí ľudia, verní Slováci. Aj šľachta je tu výborná, inde sme takej nenašli. Podľa publikácie Perom a mečom, s. 134 sám podžupan Berzeviczy prijal Hurbana a poďakoval mu, že sa ujal spravodlivej veci.

Ďalšie agitácie na východnom Slovensku sa pre nedostatok času už nemohli uskutočniť. Dňa 4.marca deputácia v zložení Štúr, Hurban, Zach, Daniel Jaroslav Bórik a Móric Kellner, ku ktorej sa cestou pridávali ďalšie významné osobnosti, odišla z Prešova do Olomouca (v koči a na povozoch došli až do Ostravy a odtiaľ vlakom) k cisárovi. Členovia deputácie si možno ani neuvedomovali aké nebezpečenstvá a problémy slovenských dobrovoľníkov v najbližších dňoch a týždňoch čakajú.

Kpt. Bloudek, ktorého cisársky podmaršal Ramberg v Košiciach ustanovil za vojenského veliteľa mesta, si uvedomuje svoje postavenie. Pri nedostatočnom počte ľudí a slabej výzbroji sa začal obávať nepriateľských útokov od Rožňavy i z juhu. Našťastie už čoskoro dostáva optimistické správy a vydáva oznámenie obyvateľstvu Košíc a okolia o zdrvivúcej porážke košútovských vojsk pri Kapolne (čítať a porozumieť tomuto česko-slovenskému textu by nemal byť problém, v prípade potreby viď. Vysvetlivky).

„Oznamenj. Dle zpráv z hlawnjho stánu we Forro od c. kr. pana podmarssalka z Ramberga práwě obdrženyh byly spojené sjly odbojnické Goergeyho, Dembjnského, Klapky a Guyona po dwojdennj bitce u Kapolny na hlawni poraženy a odtáhly u Poroslo nazpět pres reku Tisu. Nařjzeno jest mi, abych zpráwu tuto u veřejnou známost uwedl. W Kossicjch 3. března 1849. B. Blaudek, náčelnjk slowenského národnjho vojska.“

Obr. 18: Verejné oznámenie veliteľa košickej posádky a náčelníka Slovenského národného vojska

kpt. B. Bloudka

Zdroj: BALÁŽ, V., Sprievodca po Košiciach s.67

Osobitnými prípsmi obracal sa Bloudek na ľud Zemplína, aby ho získal pre spoluprácu a pre vstup do svojho zboru. Napr. 5.marca vyzval obyvateľstvo obce Lastomír pri Michalovciach, aby pochytili túlajúcich sa a poburujúcich honvédov a prišli v počte čo najväčšom do jeho tábora. Na jeho výzvu vybralo sa 50 až 60 chlapov z Lastomíra a blízkeho okolia do Košíc. V Sečovciach ich napadla a rozohnala skupina ozbrojených hajdúchov a maďarónov. Z nich 26 pochytili a poslali na súd do Nového Mesta pod Šiatrom, kde ich vypalicovali. 23 chlapom sa však podarilo ujsť a dostať do Košíc. Dňa 13.marca sa aj títo dobrovoľníci premiestnili z Košíc do Prešova.

V dňoch 11. a 12.marca posielala Bloudek na 86 vozoch Rambergovu vojenskú batožinu z Košíc do Prešova a aj sám s celou posádkou, vrátane Mullerovho útvaru, vracia sa do bezpečia toho mesta, kde ho s radosťou uvítali. Kpt. Bloudek mal v tom čase v Prešove okolo 2 000 mužov a v Levoči ďalšie jednotky, ktoré po vyhorení Levoče (8.marca) premiestnil 17.marca do Prešova. Bol by uvítal aj pomoc od cisárskeho podmaršala Vogla, ktorý s 20 000 cisárskou armádou vyčkával v Haliči pri Duklianskom priesmyku. Bloudek v Prešove totiž pomyšľal o výprave do Rožňavy a Gemera. Chcel znova obsadiť Košice, rozpútať všeobecné povstanie v Šariši a na Zemplíne. Zemplínčania, ktorí vstupovali do jeho zboru mu dávali prísľub, že za 48 hodín vstúpi do zboru 6 000 chlapov (okrem Zemplínčanov prejavovali ochotu aj Rusíni). V Prešove tak koncom marca zbor dosiahol svoju najväčšiu početnosť (okolo 3000 mužov, podľa kpt. K. Bórika, ten sa podľa Hurbana /Rozpomienky/ začiatkom marca na Liptove vystrábil z choroby i muránskych boľáčiek a rozhodol sa posilniť dôstojnícky zbor dobrovoľníkov Slovenského národného vojska na východnom Slovensku, aj to hovorí niečo o charaktere tohto veliteľa dobrovoľníkov najmä z Myjavy a jej okolia).

Dňa 25.marca kpt. Bloudek so 700 dobrovoľníkmi vtiahol do Košíc a v noci naložili na 250 vozov z tamojších skladov múku, hrach, krmivo pre kone a iný materiál a 26.marca odviezli do Prešova.

Bitka o Prešov 4. – 10.4.1849

Dňa 4.apríla bol kpt. Bloudek od svojich zvedov informovaný, že komisár Benický z príkazu gen. Görgeya chystá na Prešov útok zo štyroch strán – od Lipian, Levoče, Košíc a od Hanušoviec. Prvé šarvátky začali už v ten deň pred Prešovom.

Ešte toho istého dňa vyslal kpt. Karola Bórika s piatimi stotinami, medzi ktorými bolo asi 120 Zemplínčanov smerom na Hanušovce, Pred Hanušovcami sa k Bórikovi pridalo vyše pol sta sedliakov so sekerami. Dňa 5.apríla po víťaznej bitke pri Hanušovciach zahnali vyše 600 košútovcov (zväčša gardistov) smerom na Vranov. Dňa 6. apríla prišli do Vranova (najvýchodnejšie dosiahnuté mesto v rámci celého pôsobenia slovenských dobrovoľníkov), tu sa už košútovci celkom roztratili. Cestou späť nocujú slovenskí dobrovoľníci v obci Soľ. Do Prešova sa však vrátili až spolu s cisárskym vojskom 10. apríla zo smeru od Bardejova.

5.apríla sa kpt. Bloudek vydal s asi 270 dobrovoľníkmi smerom na Košice. Od Prešova zahnali košútovcov až k Drienovu a Lemešanom. Tu sa im košútovci postavili na odpor, ale boli rozprášení a mnohí zajatí (zajatý bol aj ich košický kapitán). Bloudkovci sa večer vrátili do Prešova. Jadro Bloudkovho zboru v Prešove sa pripravovalo na boj s Benickým od Levoče (zo smeru od Sabinova a Lipian sa košútovci

pomoci nedočkali). Benický, ktorému zlyhala koordinácia súčinnosti útoku (aj vďaka prezieravým výpadom slovenských dobrovoľníkov v smeroch na Vranov a Košice), zaútočil na Prešov až 7.apríla. Do útoku nasadil asi 1 300 gardistov, 32 husárov a dve delá. Boj trval celý deň. V prešovskej bitke padlo 5 slovenských dobrovoľníkov a 11 bolo ranených. Keď Benickému prichádzali posily, Bloudek aj pre nedostatok streľiva (jeden dobrovoľník mal len 13 nábojov) neskoro večer ustúpil smerom na Raslavice a Bardejov. Z Bardejova vyslal kuriéra k Voglovi so žiadosťou o pomoc. Skupina kpt. Karola Bórika, vracajúca sa z Vranova nad Topľou, sa pred Prešovom dozvedela, že Bloudek z Prešova ustúpil, preto aj oni sa cez Giraltovce vydali smerom k Raslaviciam.

Armáda podmaršala Vogla 7.apríla vstúpila na Slovensko a tiahla na juh do Maďarska. S predvojom Voglových vojsk vrátil sa 10.apríla Bloudek a hneď po ňom aj stotiny kpt. K. Bórika znova do Prešova. Košútovcí vedený Benickým z Prešova ustúpili ku Košiciam. 13.apríla kpt. Bloudek vyložil Voglovi dôvody, pre ktoré zbor nemôže ďalej pôsobiť a žiadal od neho peniaze na žold, ktorý dobrovoľníci už dlhšie nedostávali.

Ukončenie zimnej dobrovoľníckej výpravy (severný prúd)

V Prešove sa v zbore začali prejavovať príznaky rozkladu. Nálada z mužstva sa preniesla aj na velenie. Kpt. Bloudek 17.apríla povstanie aj formálne zakončil. Časť východniarov odovzdal stotníkovi Dessewffymu, časť odišla do svojich domovov. 19.apríla celá výprava vrátane Bloudka a Bórika sa vydala na spiatočnú cestu na západ. Cesta viedla cez Sabinov a Zamagurie až do Kežmarku, následne cez Liptovský Mikuláš, Oravský Podzámok, Lokcu, do moravského Jablunkova. Ešte v Sabinove 20.apríla kpt. Bloudek podal správu o príčinách rozchodu zboru: jarné práce, nespokojnosť a núdza. Cestou sa postupne členovia zboru rozchádzali do svojich domovov (veľká skupina dobrovoľníkov z Liptova). Zvyšok zboru – okolo 400 chlapov bol 3.mája v Jablunkove. Bloudek už predtým odovzdal pečať veliteľstva zboru kpt. Jankovi Kučerovi a sám odišiel liečiť si rameno do nemocnice v Těšíne. Kpt. Janko Kučera so zvyškom turčianskych dobrovoľníkov sa pridal k riadnemu vojenskému útvaru cisárskej armády, ktorému velil major Trenck. Kpt. Karol Bórik so svojimi krajanmi odišli cez Moravu do Nitrianskej stolice odkiaľ pochádzali.

V máji boli v Košiciach vyšetrovaní mnohí východniari z okolia Košíc pre účasť v slovenskom dobrovoľníckom zbore, ako napr. uvádza Rapant (III/3, s. 637).

Dobrovoľníci Slovenského národného vojska v Košiciach a pri Ťahanovciach

V časoch keď nastala *jar európskych národov* dali o sebe vedieť aj Slováci. Bolo to obdobie keď pre zachovanie slovenskosti a dovtedy dosiahnutých výsledkov, bolo potrebné použiť aj krajné prostriedky. Po pokuse urobiť tak vlastnou vojenskou silou, spojenie a spolupráca so silnejším boli nevyhnutné. Oveľa dôležitejšie bolo, že v rokoch meruôsmych sa spojili Slováci zo všetkých kútov Slovenska, takže môžeme hovoriť o všeslovenskom, či celoslovenskom hnutí, ktoré zasiahlo aj východné Slovensko, Košice a tieto dejinné udalosti prebiehali aj v tesnej blízkosti Ťahanoviec. V rokoch meruôsmych v Košiciach pôsobili poprední predstavitelia Slovákov:

JOZEF MILOSLAV HURBAN, predseda prvej SNR,

pôsobil v Košiciach 28.2.1849 – 2.3.1849.

ĽUDOVÍT VELISLAV ŠTÚR, podpredseda prvej SNR,

pôsobil v Košiciach 24.2.1849 – 2.3.1849.

JONÁŠ ZÁBORSKÝ, kňaz, profesor, literát,

pôsobil v Košiciach v r. 1842 – 1853.

Ich pôsobenie v Košiciach je spojené aj s cestou popri Ťahanovciach, ktorá viedla popod starú kresťanskú ťahanovskú „kapličku“. Ľudovít Štúr tade prišiel do Košíc z Prešova 24.2.1849. Oveľa častejšie túto cestu využíval Jonáš Záborský. Ten v rokoch 1842 – 1853 tade pravidelne chodieval do rodného Turca. Najčastejšie koncom jesene, keď navštevoval hroby svojich blízkych zosnulých. Neskôr, keď pôsobil v Župčanoch, viedli jeho cesty opačne, teda do Košíc, keďže jeho farnosť patrila pod toto rímskokatolícke biskupstvo.

Na východnom Slovenskúpôsobili(na základe dobových dokumentov):

- **Dobrovoľníci z Myjavy a okolia (veliteľ kpt. Karol Bórik)**, t.j. zo západnej časti Nitrianskej stolice), došli až do Vranova n/T. V priebehu pol roka (11/1848 – 05/1849)prešli (väčšina z nich peši) viac ako1500 km: Myjava – Morava – Tešín – Kysuce (a späť do Jablunkova), Jablunkov – Kysuce – Žilina – Rajecká dolina – Turiec – Liptov – Spiš – Šariš –Prešov – Košice – Prešov – Vranov n/T – Gíraltovce – Prešov. Spiatočná cesta: Prešov – Sabinov – Stará Ľubovňa – Kežmarok – Liptovský Mikuláš – Oravský Podzámok – Lokca – Jablunkov,

Dokument vznikol na podporu postavenia pamätníka
Dobrovoľníkom slovenského národného vojska 1848-1849 v Mestskej časti Košice – Sídliisko Ťahanovce

presun cez Moravu domov na západné Slovensko (časť týchto dobrovoľníkov sprevádzala v zimných mesiacoch roku 1849 J.M. Hurbana aj po Horehroní).

- **Dobrovoľníci z Turca**(velitelia kpt. Janko Kučera, kpt. Janko Jesenský, por. Juraj Langsfeld). Spolu s *Nitrancami* tvorili zostatok zboru okolo 400 ľudí, ktorý došiel v máji 1849 do Jablunkova. Prešli druhú najdlhšiu trasu (okolo 1000 km). Veliteľom 6. stotiny dobrovoľníkov bol kapitán Janko Kučera (18.1.1822, Sklabiňa – 1.11.1849, Zvolen). Jedným z nižších veliteľov bol aj poručík Juraj Langsfeld (*16.10. 1825 v Sučanoch), ktorého košútovcí neskôr chytili a popravili 22.6.1849 pri Kremnici.
- **Dobrovoľníci z Liptova**. Z Liptova sa k hurbanovským dobrovoľníkom pridal napr. aj Ján Uram (1808 – 1854), otec Rehora Urama – Podtatranského (1846 – 1924) . V ich rodine ako pamiatku na tieto udalosti dlho opatrovali jeho šabľu.
- **Dobrovoľníci z Košíc a okolia** (Rozhanovce).
- **Dobrovoľníci z Prešova a okolia** (Prešov, Veľký Šariš, Terňa).
- **Dobrovoľníci z horného Zemplína**, okolie Vranova n/T a Hanušoviec.
- **Dobrovoľníci zo stredného Zemplína**, Lastomír a okolie (prešli vyše 100 km dlhý peší pochod: Lastomír – Sečovce – Košice – Prešov).

V Košiciach pôsobili a popri Ťahanovciach prechádzali (na základe historických dokumentov):

- **Dobrovoľníci z Nitrianskej stolice** (veliteľ kpt. Karol Bórik).
- **Dobrovoľníci z Turca** (velitelia kpt. Janko Kučera, por. Juraj Langsfeld).
- **Dobrovoľníci z Liptova** (Ján Uram).
- **Dobrovoľníci z Košíc a okolia** (Rozhanovce).
- **Dobrovoľníci zo stredného Zemplína**, Lastomír a okolie.

Aj slovenskí dobrovoľníci by si zaslúžili minimálne takú poctu ako sa ušla pri Ťahanovciach Haličanom, (legionárom poľskej národnosti) spojencom košútovcov. Na podporu tejto myšlienky predstavujeme texty, ktoré by mali byť umiestnené na pamätníku (trojvrší), venovanému práve dobrovoľníkom Slovenského národného vojska. Pamätník by mal byť umiestnený blízko reštaurovanej starej kresťanskej ťahanovskej „kapličky“, ktorá stojí v Mestskej časti Košice – Sídliisko Ťahanovce.

Košice – Sídliisko Ťahanovce

Ing. Mgr. Anton Meteňko, PhD., © 2013, (R) 2019

Návrh pamätníka
„DOBROVOĽNÍCI SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA“
v MČ Košice - Sídliisko Ťahanovce

V ROKU 1849
POPRI TEJTO
ŤAHANOVskej „KAPLIČKE“
PRECHÁDZALI DOBROVOĽNÍCI
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
Z NITRIANSKEJ STOLICE
Z TURCA A LIPTOVA
Z ROZHANOVIEC A LASTOMÍRA...
BRÁNILI SLOBODU A PRÁVA
SLOVENSKÉHO NÁRODA

V ROKOCH MERUÔSMYCH
1848–1849
V KOŠICIACH PÔSOBILI
POPREDNÍ PREDSTAVITELIA
SLOVÁKOV
JOZEF MILOSLAV HURBAN
– PREDSEDA 1. SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY
ĽUDOVÍT VELISLAV ŠTÚR
– PODPREDSEDA 1. SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY
JONÁŠ ZÁBORSKÝ
– KŇAZ, PROFESOR, LITERÁT

V ROKU 1849
DOBROVOĽNÍKOV
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
V KOŠICIACH
A NA VÝCHODNOM SLOVENSKU
VIEDLI VOJENSKÍ VELITELIA
KPT. BEDŘICH BLOUDEK
KPT. FRANTIŠEK A. ZACH
KPT. KAROL BÓRIK
KPT. JANKO KUČERA
POR. JURAJ LANGSFELD
A ĎALŠÍ

Variant s textami na každom trojvrší.

Nad prostredným trojvrším (upevnený za ním) slovenský dvojkríž zo svetlého kovu.

Pod textami (min. prostredné trojvršie) údaje o sponzoroch a MČ.

Text na prostrednom trojvrší (10 riadkov):

V ROKU 1849
POPRI TEJTO
ŤAHANOVSKÉJ „KAPLIČKE“
PRECHÁDZALI DOBROVOĽNÍCI
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
Z NITRIANSKEJ STOLICE
Z TURCA A LIPTOVA
Z ROZHANOVIEC A LASTOMÍRA ...
BRÁNILI SLOBODU A PRÁVA
SLOVENSKÉHO NÁRODA

V ROKU 1849
POPRI TEJTO
ŤAHANOVSKÉJ „KAPLIČKE“
PRECHÁDZALI DOBROVOĽNÍCI
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
Z NITRIANSKEJ STOLICE
Z TURCA A LIPTOVA
Z ROZHANOVIEC A LASTOMÍRA ...
BRÁNILI SLOBODU A PRÁVA
SLOVENSKÉHO NÁRODA

Text na ľavom trojvrší, bližšom ku Košiciam (8/11 riadkov):

V ROKOCH MERUÔSMYCH

1848–1849

V KOŠICIACH PÔSOBILI

POPREDNÍ PREDSTAVITELIA

SLOVÁKOV

JOZEF MILOSLAV HURBAN

–PREDESDA 1.SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

ĽUDOVÍT VELISLAV ŠTÚR

– PODPREDESDA 1. SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

JONÁŠ ZÁBORSKÝ

– KŇAZ, PROFESOR, LITERÁT

V ROKOCH MERUÔSMYCH

1848–1849

V KOŠICIACH PÔSOBILI

POPREDNÍ PREDSTAVITELIA

SLOVÁKOV

JOZEF MILOSLAV HURBAN

– PREDESDA 1.SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

ĽUDOVÍT VELISLAV ŠTÚR

– PODPREDESDA 1. SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

JONÁŠ ZÁBORSKÝ

– KŇAZ, PROFESOR, LITERÁT

Text na pravom trojvrší, najviac „v poli“ (12 riadkov):

V ROKU 1849
DOBROVOĽNÍKOV
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
V KOŠICIACH
A NA VÝCHODNOM SLOVENSKU
VIEDLI VOJENSKÍ VELITELIA
KPT. BEDŘICH BLOUDEK
KPT. FRANTIŠEK A. ZACH
KPT. KAROL BÓRIK
KPT. JANKO KUČERA
POR. JURAJ LANGSFELD
A ĎALŠÍ

V ROKU 1849
DOBROVOĽNÍKOV
SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO VOJSKA
V KOŠICIACH
A NA VÝCHODNOM SLOVENSKU
VIEDLI VOJENSKÍ VELITELIA
KPT. BEDŘICH BLOUDEK
KPT. FRANTIŠEK A. ZACH
KPT. KAROL BÓRIK
KPT. JANKO KUČERA
POR. JURAJ LANGSFELD
A ĎALŠÍ

Chronologický prehľad najdôležitejších udalostí rokov 1848 – 1849 týkajúcich sa dejín Slovenska a Slovákov (z pohľadu slovenskej historiografie)

Rok 1848

Marec • *Ludovít Štúr na uhorskom sneme v Bratislave predložil požiadavku opätovného zavedenia materinského jazyka na základných školách a pri bohoslužbách. Ale maďarskí nacionalisti tieto návrhy odmietli. Keď sa Štúr presvedčil, že maďarská väčšina poslancov aj násilím znemožňuje akúkoľvek parlamentnú iniciatívu na obranu slovenského národa, 13. marca sa vzdal svojho mandátu a opustil uhorský snem.*

28.marec • *Boli sformulované „Žiadosti Slovákov v Liptovskej stolici“.*

28.apríl • *Na veľkom ľudovom zhromaždení zástupcov 23 obcí v Brezovej J.M. Hurban predniesol „Žiadosti slovenského národa stolice Nitrianskej“ a hlásal rovnoprávnosť všetkých národov Uhorska.*

10. - 11.máj • *Z iniciatívy Š.M. Daxnera sa zišla porada slovenských národovcov v Liptovskom Sv. Mikuláši, na ktorej zostavili „Žiadostí slovenského národa“.* Dokument predstavuje aj štátoprávne požiadavky Slovákov, ktorí si boli vedomí svojej národnej svojbytnosti a právach na riadenie svojich osudov vo vlastnom štátnom zriadení v rámci Habsburskej monarchie. Košútovská vláda vyhlásila stanné právo a vydala zatykač na Štúra, Hurbana a Hodžu. Menovaným sa však podarilo včas utiecť z uhorskej krajiny Habsburskej monarchie.

31.máj • *V Prahe sa zišiel „Slovanský zjazd“. Veľký ohlas mali najmä vystúpenia slovenských zástupcov, všetci protestovali proti maďarizačnému útlaku v Uhorsku. Niektorí radikálnejší kritizovali aj austroslavistické postoje českých i niektorých slovenských rečníkov. Nabádali na spoločný postup tejto najpočetnejšej skupiny obyvateľstva v monarchii. Veľkú podporu s prísľubom spoločného postupu aj vo vojenských podujatiach našli Slováci najmä u Chorvátov. Pod vplyvom týchto prejavov sa radikalizovali aj mladí Česi a Moravanovia.*

- 16.september • *Vo Viedni sa na zhromaždení asi 500 Slovanov pod vedením E. Štúra, J. M. Hurbana a M. M. Hodžu formálne utvoril najvyšší národný revolučný a vojenský orgán slovenského národného hnutia - Slovenská národná rada (SNR). Tvorili ju spomínaní traja národní buditelia ako jej politickí predstavitelia, ďalej Bohuslav Nosák-Nezabudov a Daniel Jaroslav Bórik ako tajomníci a moravskí dôstojníci Bedřich Bloudek, František Alexander Zach a Bernard Janeček ako vojenski velitelia. Aj na základe súbežne vedenej veľkej ofenzívy chorvátskeho vojska, ktorá bola veľkou vzpruhou pre Slovákov, „**vplávala jadranská modrá od Drávy a Sávy**“ aj na zástavu, resp. vlajku slovenských dobrovoľníkov (Slováci mali dovtedy zástavy len v bielo-červenej farbe, podobne ako ostatní západní Slovania: Česi, Moravanovia, Poliaci).*
- 19.september • *Dobrovoľnícke jednotky vstúpili do Myjavy. Na ľudovom zhromaždení v Myjave E. Štúr vypovedal v mene Slovenskej národnej rady poslušnosť uhorskej vláde a jej úradom a vyhlásil samostatnosť Slovenska v rámci Uhorska (autonómiu). Zároveň vyzýval Slovákov do boja za národné a sociálne práva. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa 19. september stal jej pamätným dňom s názvom „Deň vzniku Slovenskej národnej rady“.*
- 22.september • *Pri Brezovej sa po prvý raz stretli v boji slovenskí povstalci s gardami, ktoré proti nim vyslali uhorskí mocipáni. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky si slovenskí vojaci 22. september pripomínajú ako svoj najväčší sviatok – „Deň ozbrojených síl Slovenskej republiky“. Koncom septembra sa dobrovoľníci stiahli na Moravu. Nasledovali represie košútovskej vlády.*
- Október- november • *Košútovci vydali ďalší zatykač na Štúra, Hurbana, Hodžu, s vypísanou odmenou na ich hlavy. Košútovské štatariálne súdy na smrť odsúdili desiatky slovenských povstalcov (Viliam Šulek, Karol Holuby, Štefan Marko Daxner, Ján Francisci, Michal M. Bakulíny, ...) a mnohé exekúcie bez otáľania realizovali.*
- 4.november • *Štúr a Hurban vymohli prostredníctvom bána Jelačiča súhlas, aby sa slovenskí dobrovoľníci mohli pripojiť k cisárskym oddielom. Sformovali sa základy jednotiek, ktoré boli jadrom tzv. zimnej výpravy.*

–KE– november • *Košickou sedriou boli súdení a väznení za politické činy: Jonáš Záborský – kňaz, autor Košického memoranda. Ján Tomaško – učiteľ, za šírenie a prechovávanie zvitkov s textom „Žiadostí slovenského národa“. Juraj Sekčík – kňaz a ďalší.*

2.december • *Na cisársky trón nastúpil František Jozef I. (1830-1916), len nedávno predtým dovŕšil osemnásť rokov.*

3.december • *Kombinovaná vojenská jednotka slovenských dobrovoľníkov (tzv. severný prúd) a cisárskych vojakov prenikla na Slovensko. Bez väčších problémov prešla cez Kysuce.*

11.december • *„Bitka pri Budatíne“, jedno z najvýznamnejších víťazstiev slovenských dobrovoľníkov v rámci Slovenského povstania 1848-49. V nej takmer prišiel o život aj sám Hurban, ako píše v Rozpomienkach: „V tejto chvíli odfúkne mi na sluchách ležiaci svíb vlasov guľka ...“*

Rozhodnutím jej velenia sa neskôr jednotka spolu so slovenskými dobrovoľníkmi stiahla zo Slovenska. Po posilnení (sformovala sa brigáda) a zmene velenia (gen. K. Götz vystriedal pplk. Frischeisena) sa opäť cez Kysuce dostali dobrovoľníci pred koncom roka 1848 k Žiline.

6.december • *Mobilný zbor sformovaný cisárskym generálom podmaršalom F.H. Schlickom (Šlikom) o sile asi 8000 mužov cez Dukliansky priesmyk prekročil hranice Slovenska (Horného Uhorska). Rýchlo sa dostal do Bardejova a 9.decembra obsadil Prešov.*

–KE– 11.december • *Bitka pri Budimíre (tzv. 1.košická bitka). Cisársky generál podmaršal F.H. Schlick rozprášil košútoucov spolu s ich poľskými spojencami, napriek ich veľkej početnej presile.*

–KE– december • *Prepustenie politických väzňov v Košiciach: Jonáš Záborský – kňaz, Ján Tomaško – učiteľ, Juraj Sekčík – kňaz a ďalších.*

Rok 1849

–KE– 4.január • *Bitka pri Košiciach, neďaleko Barce (tzv. 2.košická bitka). Cisársky generál podmaršal F.H. Schlick opäť rozprášil košútovcov. Tentoraz im velil sám minister vojny, gen. Lazar Mesároš (Meszáros Lázár).*

Koniec decembra/január • *Po posilnení cisárskej jednotky a zmene velenia (sformovala sa brigáda pod velením gen. K. Götza) sa opäť cez Kysuce dostali slovenskí dobrovoľníci do Žiliny. Tu popri cisárskej vlajke zaviala aj slovenská.*

4.január • *Na zhromaždení v Žiline prehovorili Štúr aj Hurban.*

Január • *Na veľkom ľudovom zhromaždení v Martine prehovoril Hurban. Za úradnú reč bola ustanovená slovenčina. Turčianski dobrovoľníci sa hlásia do zboru.*

Január - február • *V Liptovskom Mikuláši burcuje ľud a dobrovoľníkov Janko Kráľ. Štúr a Hurban často len s najnutnejším sprievodom realizujú verbovačky a agitačné prejavy po severe stredného Slovenska. Uprostred februára prichádzajú dobrovoľníci Slovenského národného vojska na Spiš.*

–KE– 24.február • *S vojskom gen. K. Götza, z Prešova cez Budimír do Košíc do Košíc, popri Ťahanovciach, prišiel Ľudovít Velislav Štúr – podpredseda 1.SNR. Na rímskokatolíckej košickej fare sa v podvečer stretol s Jonášom Záborským. V nasledujúcich dňoch Štúr reční aj vo dvorane košickej mestskej radnice a v košickom kasíne.*

27.február • *Zo Spiša sa do Košíc ponáhľa aj J.M. Hurban, nocuje vo vyrabovanom hostinci v Košickej Belej.*

–KE– 28.február • *Do Košíc, z Košickej Belej, popod Jahodnú (po Starej Spišskej ceste) prichádza s malým sprievodom na svojom koni J.M. Hurban – predseda 1.SNR. Pred Dómom Sv. Alžbety a mestskou radnicou (na vtedajšom hlavnom trhovisku) sa stretáva s veľkým počtom slovenských dobrovoľníkov. Víta ho generál Götz.*

–KE– 28.február • *Dobrovoľníkov Slovenského národného vojska do Košíc doviedol v ten deň z Prešova ich hlavný veliteľ B. Bloudek.*

–KE– 1.marec • *Cez Košice pochodujú dobrovoľníci Slovenského národného vojska (800 mužov) pod velením B. Bloudka, ktorí prišli do Košíc v posledný februárový deň, z Prešova cez Budimír, popri Ťahanovciach.*

- KE– 2.marec • *Štúr a Hurban opúšťajú Košice, cez Rozhanovce a Budimír cestujú do Prešova. V Rozhanovciach sa im dostalo vreľého privítania. Mnohí Rozhanovčania vstupujú ako dobrovoľníci do Slovenského národného vojska.*
- KE– 2.marec • *Presun 4 kompánií dobrovoľníkov Slovenského národného vojska z Prešova do Košíc cez Budimír, popri Ťahanovciach. (Pri Lemešanoch sa stretli s Hurbanom a Štúrom, ktorí mierili do „šumného Prešova“ a následne neskôr do Olomouca k cisárovi).*
- 3.marec • *Štúr a Hurban rečia na ďalšom veľmi početnom zhromaždení (najpočetnejšom na východnom Slovensku) v centre Prešova. Sformoval sa základ delegácie k cisárovi.*
- KE– 11. – 13. marec • *Po početných a rýchlo sa šíriacich výzvach J.M. Hurbana a veliteľov slovenských dobrovoľníkov, prichádzajú do Košíc po strastiplnej ceste dobrovoľníci aj z centra Zemplína, z dediny Lastomír a jej okolia. Dňa 13.marca sa popri Ťahanovciach presúvajú do Prešova.*

- KE-- február – marec • *Medzi Košicami a Prešovom, popri Ťahanovciach, sa presúvajú početné skupiny slovenských dobrovoľníkov:*

- *Prvý presun je dátumovo doložený 28.2.1849 (Prešov – Košice, 800 dobrovoľníkov).*

Ďalšie presuny (Košice – Prešov; Prešov – Košice):

- *Dňa 2.marca presun ďalších 4 stotín slovenských dobrovoľníkov do Košíc (Prešov – Lemešany – Košice).*
- *V dňoch 11. a 12.marca Bloudek a celý zbor rozšírený o novonaverbovaných dobrovoľníkov a cisárskych vojakov, takmer 2000 mužov sa premiestňuje do Prešova (Košice – Prešov).*
- *Dňa 13.marca aj naverbovaní dobrovoľníci z Lastomíra odchádzajú z Košíc do Prešova (Košice – Prešov).*
- *Dňa 25.marca kpt. Bloudek so 700 dobrovoľníkmi vťahal do Košíc, v noci naložili na 250 vozov materiál a 26.marca odviezli do Prešova (Prešov – Košice – Prešov).*

20. marec • V Olomouci predložila deputácia slovenských národných činiteľov cisárovi Františkovi Jozefovi I. Prosbopis, v ktorom formulovali šesť hlavných požiadaviek slovenského národa (Štúr, Hurban a D.J. Bórik prišli až z Košíc, v koči a povozom až do Ostravy a odtiaľ vlakom do Olomouca).

Koniec marca • Zbor dobrovoľníkov Slovenského národného vojska dislokovaný v Prešove a okolí dosahuje svoju najvyššiu početnosť na východnom Slovensku, okolo 3000 mužov (podľa kpt. Karola Bórika).

4.–10. apríl • „*Bitka o Prešov*“ - najväčšia vojenská potýčka dobrovoľníkov Slovenského národného vojska na východnom Slovensku (medzi vojskami dvoch veliteľov na „B“, B. Bloudkom, veliteľom slovenských dobrovoľníkov a veliteľom košútovských honvédov a gardistov komisárom Benickým, ktorý chystal na Prešov útok zo štyroch strán – od Levoče, Lipian, Košíc a od Hanušoviec – resp. od Vranova nad Topľou). Celá obranná operácia slovenských dobrovoľníkov prebehla vo viacerých fázach:

- 1) *Bitka pri Hanušovciach n/Topľou a prieskum až k Vranovu n/Topľou*. 4.-10. apríla, zabezpečenie prístupov k mestu Prešov z východu a prieskum bojom v smere na Vranov n/Topľou realizuje kpt. Karol Bórik s piatimi stotinami dobrovoľníkov. Pridávali sa k nim aj skupiny hornozemplínskych dobrovoľníkov (okolo 200). Dňa 5. apríla po víťaznej bitke pri Hanušovciach n/Topľou zahnali vyše 600 košútovcov (gardistov) smerom na Vranov. Dňa 6.apríla prišli do Vranova (najvýchodnejšie dosiahnuté mesto v rámci celého pôsobenia slovenských dobrovoľníkov). Cestou späť nocujú v obci Sol'. Do Prešova sa však vrátili až spolu s cisárskym vojskom 10. apríla zo smeru od Bardejova.
- 2) *Bitka pri Drienove*. 5.apríla (zabezpečenie prístupov k mestu Prešov z juhu) vydal sa kpt. Bloudek s asi 270 dobrovoľníkmi smerom na Košice. Od Prešova zahnali košútovcov až k Drienovu a Lemešanom, tu sa im košútovci postavili na odpor, ale boli rozprášení a mnohí zajatí. Bloudkovci sa večer vrátili do Prešova.
- 3) *Bitka o Prešov*. Košútovský komisár Benický, ktorý postupuje od Levoče, zaútočil na Prešov až 7.apríla. Do útoku nasadil asi 1 300 gardistov, 32 husárov a dve delá. Boj trval celý deň. Keď Benickému prichádzali posily, Bloudek večer ustúpil smerom na Raslavice a Bardejov. V prešovskej bitke padlo 5 slovenských dobrovoľníkov a 11 bolo ranených.
- 4) *Vyhnanie košútovcov z Prešova*. S predvojom cisárskych stotín podmaršala Vogla vrátil sa 10.apríla kpt. Bloudek so Slovenským národným vojskom a hneď po ňom aj

stotiny pod velením kpt. K. Bóríka znova do Prešova. Košútovci pod vedením Benického ustúpili z Prešova ku Košiciam.

14.apríl • *Na Dobrej Vode skonal Ján Hollý, najväčší slovenský básnik píšuci v bernolákovčine.*

–KE– máj • *V Košiciach boli vyšetrovaní mnohí východniari z okolia Košíc pre účasť v slovenskom dobrovoľníckom zbore.*

Máj - jún • *Formovanie III., tzv. letnej výpravy slovenských dobrovoľníkov.*

September - október • *Snaha Slovákov o vznik samostatného Slovenska podriadeného priamo cisárovi, petičné hnutie. Veľmi reálna šanca na vznik Slovenskej krajiny takmer po 1000 rokoch od čias Pribinu (staroslovenského Nitrianskeho Kniežatstva).*

V deň prvého výročia revolúcie, 19.9.1849 na audiencii vo Viedni, prijal cisár deputáciu Slovákov aj ich písomnú žiadosť v slovenskom jazyku. V tlači sa objavila táto správa: „Jeho Veličenstvo v čistej československej reči ubezpečiť ráčilo, že všetky oprávnené požiadavky slovenského národa budú čoskoro splnené“, ako uvádza Mrva (2010, s.71). Reálne však až o 70 rokov neskôr (vznik Česko–Slovenska a začlenenie Slovenska ako jeho samostatného územného celku) sa podarilo tento zámer aspoň čiastočne realizovať.

21. november • *Oficiálne a slávnostne rozpustenie dobrovoľníckeho Slovenského národného vojska v Bratislave (na terajšom Námestí Slobody). Poslednej vojenskej prehliadky sa zúčastnilo vyše 1200 slovenských dobrovoľníkov.*

Poznámka: Označenie –KE– signalizuje bezprostredné súvis udalosti s mestom Košice.

BIBLIOGRAFICKÉ A INÉ ZDROJE

- BALÁŽ, V., (1948): Sprievodca po Košiciach, Správna komisia mesta Košice 1948, tlač. Wiko v Košiciach.
- DANGL, V., (2007): Bitky a bojiská v našich dejinách 2. Bratislava, Perfekt, 2007, ISBN: 978-80-8046-374-8.
- DANGL, V., - SEGEŠ, V., (1996): Vojenské dejiny Slovenska. III. zv. (1711 - 1914). Bratislava : MO SR, 1996, ISBN 80-88842-02-6.
- DUCHOŇ, J., a kol., (2011): ŤAHANOVCE DEJINY OBCE, Vydavateľstvo JES Košice, ISBN 978-80-88900-40-5.
- ĎURICA, M., S., (1996): Dejiny Slovenska a Slovákov, Bratislava, SPN, ISBN 80-08-01427-X.
- ĎURIŠKA, Z., : Genealógia rodu Uramovcov. Pracovný materiál. [Cit. február 2013]. Dostupné na internete <http://www.oskole.sk/?id_cat=8&clanok=9909>.
- ĎURNÁ, S., a kol., (2009): POVSTANIE SLOVENSKÝCH DOBROVOĽNÍKOV A UDALOSTI V ROKOCH 1848-1849 NA KYSUCIACH, Žilinský samosprávny kraj – Kysucká knižnica v Čadci, ISBN 978-80-88708-25-4.
- Franz Joseph Heinrich Graf Schlik zu Bassano und Weißkirchen. [Cit. august 2014]. Dostupné na internete <http://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Schlik_zu_Bassano_und_Wei%C3%9Fkirchen>.
- HAŠČÁK, J., (2009): Slovenské povstanie a východné Slovensko, *In. SNN č.29-30/2009*, Martin, ISSN 977-0862-882007.
- HRONSKÝ, M., KRIVÁ, A., ČAPLOVIČ, M., (1996): Vojenské dejiny Slovenska. IV. zv. (1914 - 1939). Bratislava: MO SR, 1996, ISBN 80-88842-05-0.
- HURBAN, J., M.,: Rozpomienky. Zlatý fond denníka SME 2009, [Cit. január 2013]. Dostupné na internete <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1000/Hurban_Rozpomienky/1>.
- KOLCUN, M., (2011): Košická čítanka, Literárne potulky mestom Košice (3), Košice, United Partners s.r.o., ISBN 978-80-970235-1-5.
- Kolektív, (1990): Dejiny Slovenska III. Veda SAV, Bratislava.
- Kolektív, (1986): Dejiny Slovenska IV. Veda SAV, Bratislava.
- KOMOŠOVÁ, R.: REVOLUČNÝ VÍR 1848 – 1849, vydané pri príležitosti 740. výročia prvej písomnej zmienky mesta Spišská Nová Ves. [Cit. august 2011]. Dostupné na internete.

- KOPUNCOVÁ, B.: Slovenské povstanie 1848-49. [Cit. august 2011]. Dostupné na internete <http://www.oskole.sk/?id_cat=8&clanok=9909>.
- KOVAČIČ, J.: Vojenské aspekty zimnej dobrovoľníckej výpravy 1848-1849
- MRVA, I., (2010): Slovensko a Slováci v 2.polovici 19. storočia, Bratislava, Perfekt a.s., ISBN 978-80-8046-458-5.
- PURDEK, I.(2008): NOVÉ ASPEKTY VÝVOJA VOJENSKEJ SYMBOLIKY PO ROKU 2004, In. Vojenská história, 4/2008, s. 137-159, Bratislava
- RAPANT, D., (1956): SLOVENSKÉ POVSTANIE ROKU 1848 – 1849, DIEL TRETÍ, ZIMNÁ VÝPRAVA, ČASŤ PRVÁ, DEJINY, VYDALO VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V BRATISLAVE 1956.
- RAPANT, D., (1961): SLOVENSKÉ POVSTANIE ROKU 1848 – 1849, DIEL ŠTVRTÝ, LETNÁ VÝPRAVA, ČASŤ TRETIA, DOKUMENTY, Vydalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave 1961.
- ŠIMKO, J., (2011): Výpravy slovenských dobrovoľníkov v revolučných rokoch 1848-1849, In. Vojenská OSVETA, 2011, 2.časť, s.34-51, Personálny úrad Liptovský Mikuláš, Generálny štáb Ozbrojených síl SR, ISBN 978-80-970322-6-5.
- ŤAHANOVCE. Mestská časť Košice - Ťahanovce, [Cit. január 2012]. Dostupné na internete <<http://www.tahanovce.eu/>>.
- ŤAHANOVCE SÍDLISKO. Mestská časť Košice – Sídliško Ťahanovce, [Cit. november 2014]. Dostupné na internete <<http://www.tahanovce.net/>>.
- ŤAHANOVCE SÍDLISKO. Mestská časť Košice – Sídliško Ťahanovce, [Cit. november 2011]. Dostupné na internete <www.tahanovce.sk/mutah/>.
- VALIHOVA, M.: O prvých bitkách slovenského povstania zvedených 22. 9. 1848 v Brezovej. [Cit. december 2011]. Dostupné na internete <<http://www.novinky.brezova.sk/view.php?cislocclanku=2008080022>>.
- WINKLER, T., (2008): SLOVENSKÝ BOJ ZA SLOBODU 1848 - 1849, In. SNV 17-22/2008, Martin, ISSN 977-0862-882007.
- ZÁBORSKÝ, J.,: Vlastný životopis. Zlatý fond denníka SME 2007, [Cit. január 2012]. Dostupné na internete <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/114/Zaborsky_Vlastny-zivotopis/1>.

Vysvetlivky

FML – Feldmarschall-Leutnant (aj *Feldmarschall-Lieutenant*), podmaršal,
(generálporučík)

Skratky:

1.SNR – prvá Slovenská národná rada (vznikla 16.9.1848,
19.septembra 1848 na území Slovenska vyhlásila jeho zvrchovanosť)

fr., fran. – francúzsky (-ý, -á, -é)

hovor. – hovorovo

J.E., J. Ex. – Jeho Excelencia, oslovenie niektorých verejných činiteľov:
biskup, prezident, veľvyslanec a pod.

ľud. – ľudovo

lat., latin. – latinsky (-ý, -á, -é)

maď. – maďarsky (-ý, -á, -é)

nem., nemec. – nemecky (-ý, -á, -é)

rus. – rusky (-ý, -á, -é)

slov. – slovensky (-ý, -á, -é)

Čítanie textov písaných staršou transkripciou

K slovenskému pravopisu, resp. písmu, v ktorom boli písané rôzne texty (zatykač, oznámenia, výzvy, atď.) uvádzame najprv najčastejšie sa vyskytujúce odlišné hlásky a pre lepšiu orientáciu aj celú tabuľka gotického písma Schwabach (Obr. 17):

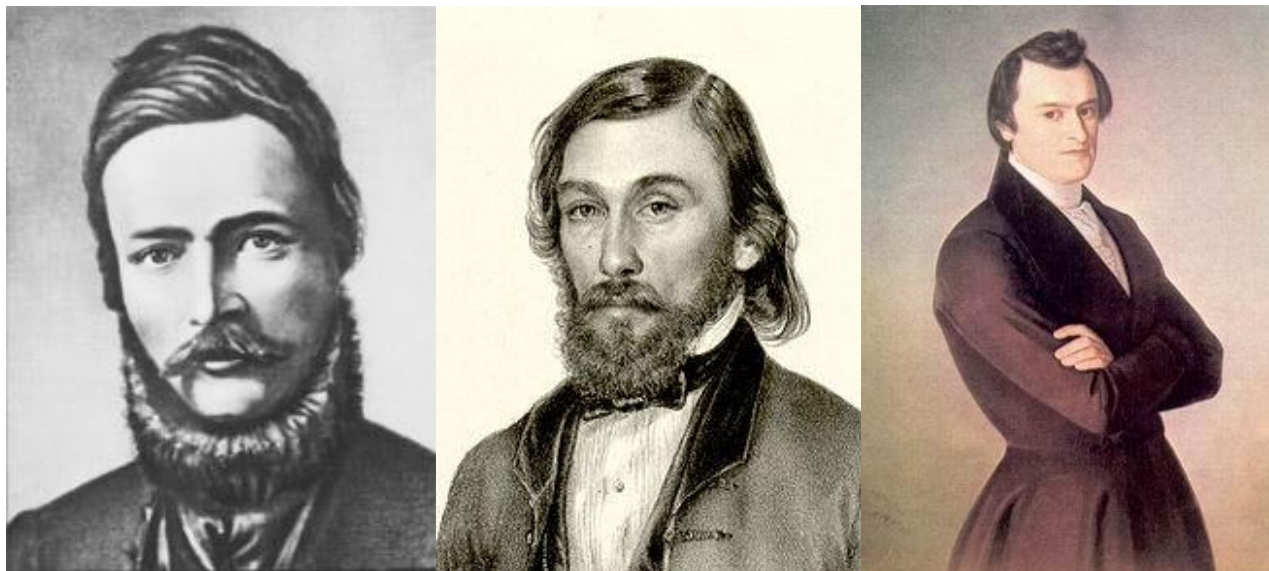
Gotické písmo (schwabach)	Transkripcia	súčasná výslovnosť
„dzs“	„dzs“	dž
„g“	„g“	j
„s“	„s“	s
„ss“	„ss“	š
„w“	„w“	v
„z“	„z“	z
„z“	„ž“	ž
„zs“	„zs“	ž

Písmo: Schwabach Podmnožina: Rozsah pre vlastné použitie

	!	"	£	§	%	&	'	(	)	*	+	,	=	.	/	o	1	2	3	4	5	6	7
s	9	:	;	«	=	»	!	@	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
p	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	[	\	]	_	a	b	c	d	e	f	g	h	i
j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	{	}	€	§	"	©	h
«	»	®			»		A	U	Ø	ø	U	h	ä	ch	sch	ff	n	ö	ü			-	-
ˆ	˚	˚	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ	ˆ

Obr. 19: Tabuľka písma Schwabach
Zdroj: OS Windows XP

PRÍLOHY

Ľudovít Velislav Štúr

Jozef Miloslav Hurban

Michal Miloslav Hodža

Obr. P-1 a,b,c: Poprední slovenskí národní buditelia z rokov meruôsmich

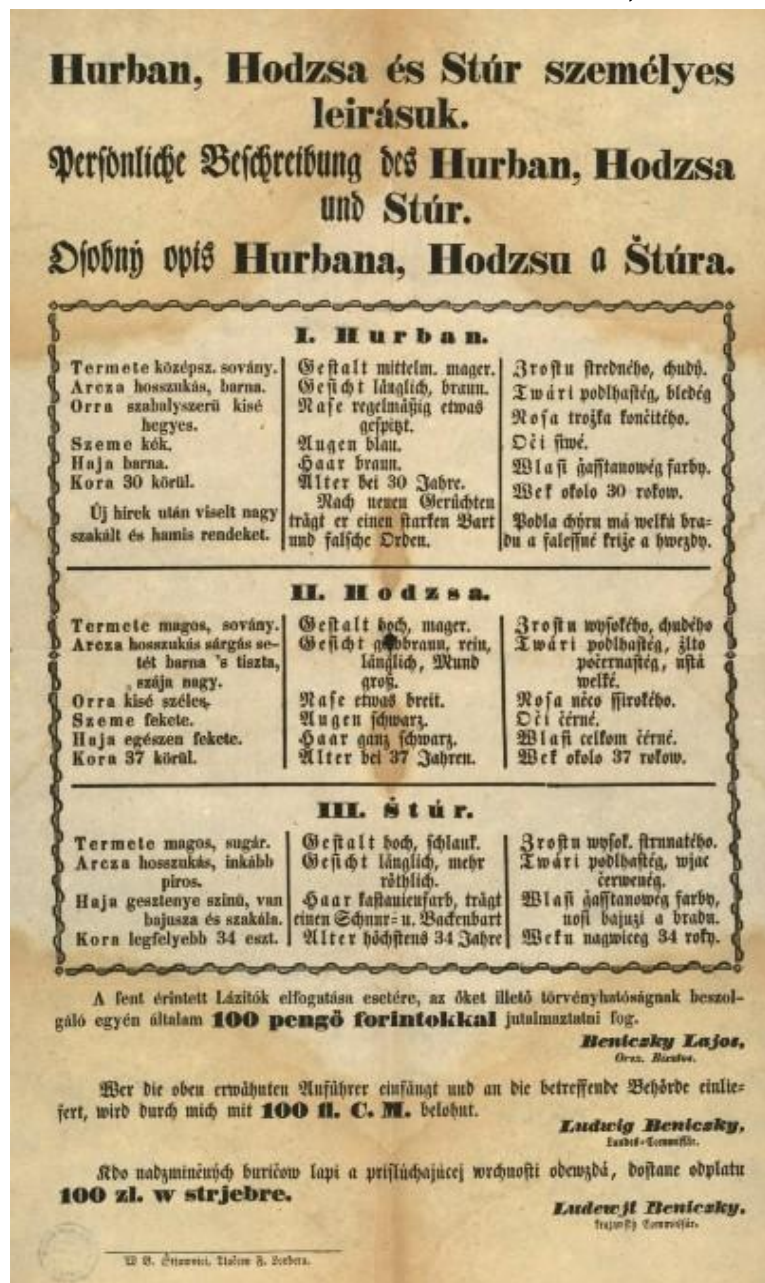
Zdroj: Internet

Obr. P-2: Národná kultúrna pamiatka Dejinný pamätník od Dušana Jurkoviča.

Pamätník stojí na cintoríne v Brezovej, v tých miestach, kde boli pochovaní dobrovoľníci,
padlí 22. septembra 1848.

Zdroj: Internet

Obr. P-3: Zatykač na vedúcich predstaviteľov Slovákov v rokoch 1848-49 „Osobný opis ...“

Zdroj: Internet

Poznámky ku zatykaču:

- ✓ Aj keď je text *v staro-slovenčine* písaný švabachom, „Osobný opis Hurbana, Hodzsu a Štúra“ rozlúšti snáď každý zo súčasníkov, kto vie čítať.
- ✓ Za zmienku stoja základné charakteristiky opisu: „Zrostu“ (zrejme postavy), *Twári, Nosa, Oči, Wlasi, Wek*, či *Weku*.
- ✓ Asi najobávanejší z trojice je opísaný podrobne až siedmimi charakteristikami a „Podla chýru má veľkú bradu a falessné kríže...“.
- ✓ Kto už vie, ktorý z „poskribovaných“ má „Wlasi gasstanowej farby, nosi bajuzi a bradu“ nemá síce už žiadnu šancu, že judášsku „dostane odplatu 100 zl. w strjebre“. Tá je totiž určená pre toho „Kdo nadzminěných buričow lapi a prislůchajucej wrchnosti odewzdá“.

Obr. P-4: Slovenská delegácia k cisárovi, Olomouc marec 1849, v hornom rade prví traja sprava (Daniel Jaroslav Bórik, Jozef M. Hurban a Ľudovít V. Štúr) prišli až z Košíc „v koči cez celé Horné Uhry až do Ostravy“, odtiaľ vlakom do Olomouca

Zdroj: Internet

Dokument:	Dobrovoľníci Slovenského národného vojska rokov 1848-1849 v Košiciach a pri Ťahanovciach
Autor:	Anton Meteňko
Počet strán vrátane príloh:	48
Miesto, rok vydania:	Košice - Sídliisko Ťahanovce, (C) 2013, prepracované vydanie (R) 2019
	Dokument je výstupom seminára „ŤAHANOVCE – fragmenty dejín“